

UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ” DIN CHIȘINĂU

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 159.922.7:316.624(043.2)

DIȚA MARIA

**AUTOCONTROLUL ȘI STABILITATEA EMOȚIONALĂ LA
PREADOLESCENȚII CU COMPORTAMENT DEVIANT**

**SPECIALITATEA 511.02 - PSIHOLOGIA DEZVOLTĂRII ȘI PSIHOLOGIA
EDUCAȚIONALĂ**

Rezumatul tezei de doctor în psihologie

CHIȘINĂU, 2021

Teza a fost elaborată în cadrul Catedrei de Psihologie Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Conducător științific:

VÎRLAN Maria, doctor în psihologie, conferențiar universitar

Referenți oficiali:

BOLBOCEANU Aglaida, doctor habilitat în psihologie, profesor cercetător, Institutul de Științe ale Educației

PRITCAN Valentina, doctor în psihologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat ”Aleco Russo” din Bălți

Componenta consiliului științific specializat:

RACU Igor, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” – *președinte al C. Ș. S.*

LOSÎI Elena, doctor în psihologie, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” – *secretar științific al C. Ș. S.*

JELESCU Petru, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

BOROZAN Maia, doctor habilitat în științe pedagogice, profesor universitar, Universitatea de Stat din Tiraspol

PLEȘCA Maria, doctor în psihologie, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”.

Susținerea va avea loc la **17 decembrie 2021, ora 12.00** în ședința Consiliului științific specializat D 511.02-21-25 din cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, Bloc II, Sala Senatului, Chișinău, str. Ion Creangă, nr. 1. MD-2069.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la biblioteca Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” (www.upsc.md) și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md).

Rezumatul a fost expediat la 15 noiembrie 2021

Secretar științific al Consiliului științific specializat,

LOSÎI Elena, doctor în psihologie, conferențiar universitar

Conducător științific,

VÎRLAN Maria, doctor în psihologie, conferențiar universitar

Autor,

DIȚA Maria

CUPRINS

Repere conceptuale ale cercetării	4
Conținutul tezei	7
Concluzii generale și recomandări	25
Bibliografie	28
Lista publicațiilor la tema tezei	30
Adnotare (în limbile română, rusă și engleză)	32

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei abordate. Preadolescența este una dintre cele mai dificile perioade ale dezvoltării umane. Se caracterizează prin emoții puternice, fapt care se manifestă în excitabilitate înaltă, variabilitate a dispoziției, anxietate, agresiune și alte reacții violente. Vârsta preadolescență este cea mai sensibilă pentru dezvoltarea stabilității emoționale, autoreglării conștiente și a autocontrolului. Toate acestea facilitează procesul de creștere a stabilității emoționale. Prin urmare, investigarea modalităților și condițiilor pentru dezvoltarea stabilității emoționale și a autocontrolului în această vârstă pare să fie cea mai potrivită.

Conform datelor statistice ale Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova rata infracțiunilor comise de către minori și cu participarea acestora este într-o descreștere nesemnificativă (cu 8,7% mai puțin în anul 2020 comparativ cu anul 2019). Îngrijorător, însă, este faptul că se atestă o creștere a numărului de minori implicați în comiterea infracțiunilor excepțional de grave. Astfel, este necesar să remarcăm contradicția actuală dintre nevoia stringentă de a utiliza măsuri preventive pentru creșterea nivelului de stabilitate emoțională și a autocontrolului personalității preadolescenților cu comportament deviant și justificarea științifică insuficient dezvoltată pentru formarea unei astfel de stabilități emoționale și autocontrol.

Încadrarea temei în preocupările internaționale, naționale, zonale, ale colectivului de cercetare și în context inter- și transdisciplinar, prezentarea rezultatelor cercetărilor anterioare

Problemei stabilității emoționale la preadolescenții cu comportament deviant i-au fost consacrate un șir impunător de lucrări științifice, totuși actualitatea ei nu scade, ba dimpotrivă sporește. În contextul actual problema comportamentului deviant este extrem de importantă și relevantă, având în vedere criza globală a societății noastre.

Actualitatea temei cercetate este determinată de frecvența îngrijorătoare a instabilității emoționale printre preadolescenții din Republica Moldova, ce au tendința de a deveni insurmontabile odată cu trecerea timpului; de necesitatea diagnosticării și intervenției psihologice prompte în instabilitatea emoțională, autocontrolul scăzut ce, la rândul-i, amplifică rata comportamentului deviant și a consecințelor psihologice nefaste; de complexitatea etiologiei și a mecanismelor de producere a instabilității emoționale și autocontrolului scăzut ce suscită interesul cercetătorilor din diverse domenii: psihologie, neuropsihologie, criminologie etc. Metodele de profilaxie, diagnostic și intervenție în instabilitatea emoțională și autocontrolul scăzut au rămas în mare parte neschimbate de-a lungul mai multor zeci de ani. Modificările intervenite în dezvoltarea psihofizică a copiilor în ultimii ani dictează restructurarea, revizuirea programelor și a strategiilor în ceea ce privește diagnosticul autocontrolului și stabilității emoționale, cât și conținutul intervenției psihologice specializate aplicate preadolescenților cu comportament deviant.

Devianța, stabilitatea emoțională și autocontrolul au constituit subiecte de discuție și cercetare pentru numeroși oameni de știință din diverse țări și domenii de studiu: T. Sellin [23], R. K. Merton [11], W. Mischel, N. Cantor, S. Feldman [12], L. Pulkkinen [16], E. B. Змановская, [35], A. M. Прихожан [42], Л. М. Аболин [30], Л. И. Божович [31], Я.

Гилинский [33], П. Б. Зильберман [34], В. Т. Кондрашенко [37], И. Н. Иванова, М. А. Козлова [36], П. Ф. Лесгафт [38], В. Л. Марищук [39], В. Э Мильтман [40], Е. И. Печеневская [41], Л. И. Рувинский [43], П. В. Симонов [44] etc.

În literatura română de specialitate problema comportamentului deviant a fost cercetată de D. P. Banciu [12], V. Dragomirescu [6], S. M. Rădulescu [19], R. Râșcanu [20], U. Șchiopu, E. Verza [22] etc.

De asemenea problemei stabilității emoționale și autocontrolului, precum și diminuării comportamentului deviant îi sunt dedicate multiple cercetări ale autorilor autohtoni ca: favorabilitate emoțională la vârsta preșcolară și școlară mică (N. Gîngota [8], C. Perjan [15], Ig. Racu [17] etc.); sfera afectivă la vârsta preadolescență și adolescență (A. Calancea [4], Iu. Racu [18]); stabilitatea emoțională a cadrelor didactice (R. Cerlat [5]); manifestarea agresivității (E. Losîi [9]); devianța comportamentală la preadolescenți și adolescenți (M. Vîrlan [28], C. Vîntu [27]), dificultățile de relaționare la preadolescenți (D. Ștefăneț [25], P. Jelescu [26]) etc.

Cu toate că realizările cercetătorilor care au studiat stabilitatea și autocontrolul emoțional la preadolescenții cu comportament deviant sunt consistente și valoroase totuși, se atestă o statistică îngrijorătoare a cazurilor de devianță comportamentală în rândul preadolescenților. Astfel, **problema cercetării** rezidă în soluționarea contradicției dintre necesitatea acută de diminuare a comportamentului deviant la preadolescenți prin dezvoltarea autocontrolului și stabilității emoționale la aceștia și lipsa programelor de intervenție verificate experimental.

Scopul lucrării constă în identificarea particularităților autocontrolului și stabilității emoționale ale preadolescenților cu comportament deviant și determinarea condițiilor psihologice de diminuare a comportamentului deviant la preadolescenți prin sporirea nivelului de autocontrol și stabilitate emoțională la aceștia.

Obiectivele cercetării, ca detalieri ale scopului de cercetare, sunt:

1. Analiza abordărilor teoretice ale stabilității emoționale și autocontrolului la preadolescenții cu comportament deviant.
2. Elaborarea metodologiei de diagnosticare și identificare a stabilității emoționale și autocontrolului la preadolescenții cu comportament deviant.
3. Studiarea comparativă a preadolescenților cu comportament deviant și a celor cu comportament normativ în vederea descoperirii diferențelor dintre ei privind gradul de dezvoltare a stabilității emoționale și autocontrolului.
4. Identificarea curențelor în dezvoltarea stabilității emoționale și autocontrolului, fapt ce generează comportament deviant.
5. Identificarea relației de asociere între autocontrolul și stabilitatea emoțională și trăsăturile de personalitate ale preadolescenților devianți.
6. Evidențierea trăsăturilor de personalitate ale preadolescenților cu comportament deviant.
7. Elaborarea unui program de remediere a curențelor stabilității emoționale și autocontrolului responsabile de comportamentul preadolescentului și realizarea lui în cadrul unei intervenții psihologice speciale cu preadolescenții cu comportament deviant.

Ipoteza generală. Presupunem că preadolescenții cu comportament deviant spre

deosebire de cei cu comportament normativ și cei din grupul de risc s-ar caracteriza printr-un grad semnificativ mai scăzut al dezvoltării autocontrolului și stabilității emoționale, precum și a trăsăturilor de personalitate, care asigură o adaptare socială eficientă.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificare a metodelor de cercetare alese. În cercetarea de față au fost utilizate mai multe metode, reieșind din scopul, obiectivele și ipotezele de cercetare și anume:

- a) **Metode teoretice** - analiza și sinteza literaturii de specialitate, metoda deducției pentru interpretarea și explicarea rezultatelor obținute în cercetare;
- b) **Metode empirice** - experimentul (de constatare, formativ, control), interviul, chestionarul, testul.

Tehnici utilizate în experimentul de constatare și în experimentul de control: Tehnica Comportamentul (E. V. Saenco), Tehnica de diagnosticare a nivelului controlului subiectiv (G. Rotter), Chestionarul de diagnosticare a autocontrolului volitiv (A.G.Зверьков и Е.В.Эйдман), Chestionarul de personalitate (H.Eisenck), Chestionarul 16 PF Cattell Forma C, Chestionarul de personalitate FPI (F. Fahrenberg, H. Selg, R. Hampel).

c) **Metode statistico-matematice.** În cercetare am utilizat următoarele metode statistice: *testul neparametric Kruskal-Wallis, testul U-Mann-Whitney, testul Wilcoxon, metoda Spearman, testul Cronbach alfa.*

Noutatea și originalitatea științifică: au fost relevate și descrise particularitățile autocontrolului și stabilității emoționale la preadolescenții cu comportament deviant și au fost stabilite condițiile de ordin psihologic care fac posibilă dezvoltarea stabilității și autocontrolului emoțional și diminuarea comportamentului deviant la preadolescenți.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante rezidă în: *identificarea* particularităților stabilității și autocontrolului emoțional la preadolescenții cu comportament deviant și *elaborarea* unui program de intervenție psihologică centrat pe dezvoltarea prioritară a stabilității și autocontrolului emoțional, *ceea ce a contribuit la* diminuarea semnificativă a comportamentului deviant *prin implementarea* strategiilor de dezvoltare a autocontrolului și stabilității emoționale la subiecții experimentali.

Semnificația teoretică: au fost obținute cunoștințe științifice despre natura psihologică a comportamentului deviant și caracteristicile lui esențiale; despre stabilitatea emoțională și controlul emoțional al preadolescentului; despre profilul emoțional al preadolescentului cu comportament deviant; despre strategiile de dezvoltare a stabilității emoționale și autocontrolului, orientate spre identificarea și lichidarea cauzelor psihologice ce generează comportamentului deviant.

Valoarea aplicativă: elaborarea, implementarea și validarea unui program de intervenție psihologică orientat spre dezvoltarea stabilității emoționale și autocontrolului, variabile responsabile de comportamentul preadolescenților, care poate fi utilizat, în procesul educativ, cu efect benefic asupra calității comportamentului preadolescentului; propunerea unui set de recomandări practice privind eficientizarea activităților de asistență psihologică a preadolescenților cu nivel scăzut al stabilității emoționale și al autocontrolului; elaborarea și

punerea în uz practic a metodologiei de diagnosticare, măsurare și evaluare a stabilității emoționale și controlului emoțional.

Implementarea rezultatelor științifice obținute: aspectele cele mai importante ale cercetării au fost discutate, analizate și implementate: în cadrul activităților științifice organizate în instituțiile superioare de învățământ din Republica Moldova; în procesul didactic de pregătire a specialiștilor din domeniul psihologiei, asistenței sociale din cadrul UPS "I. Creangă" și USEM la disciplinele "Psihosociologia devianței", "Psihosociologia comportamentului deviant și strategii de susținere a tineretului", "Asistența socială a elevului greu educabil", "Asistența socială în sistemul de probațiune", "Psihologia socială"; în cadrul proiectelor de cercetări științifice aplicative, finanțate de la bugetul de stat etc.

Publicații la tema tezei. Rezultatele cercetării sunt reflectate în 17 lucrări științifice, dintre care: articole în reviste științifice din registrul național al revistelor de profil, categoria C – 6; articole în culegeri – 7; materiale la foruri științifice – 3; suporturi de curs – 1.

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 199 de titluri, 7 anexe, 164 de pagini de text de bază, 54 de figuri și 51 tabele.

Cuvinte cheie: comportament deviant, comportament normativ, autocontrol, locul controlului subiectiv, stabilitate emoțională, instabilitate emoțională, control emoțional, profil emoțional, internalitate, vârsta preadolescentă.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** este argumentată actualitatea și importanța problemei de cercetare vizând stabilitatea emoțională și autocontrolul la preadolescenții cu comportament deviant, este expus și fundamentat suportul conceptual și metodologic al cercetării, este formulat scopul și obiectivele cercetării, este enunțată problema științifică importantă soluționată, se dă o caracterizare succintă a lucrării subliniindu-se noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării.

În capitolul I „**Abordări teoretice ale comportamentului deviant, autocontrolului și stabilității emoționale**” sunt prezentate concepțiile și teoriile explicative ale comportamentului deviant, autocontrolului și stabilității emoționale, sunt elucidate conținutul și structura autocontrolului și stabilității emoționale; sunt relevate condițiile de ordin psihologic care asigură autocontrolul și stabilitatea emoțională, indicatorii care servesc drept repere în diagnosticarea și manifestarea autocontrolului și stabilității emoționale, de asemenea, sunt elucidați factorii determinanți ai devianței, autocontrolului și stabilității emoționale cât și consecințele psihologice ale acestora.

Termenul „devianță” a avut inițial menirea de a desemna abaterile de la normele etice, regulile și valorile stabilite în societate. Însă, dat fiind faptul că individul care săvârșește un delict încalcă, în același timp, și normele morale, noțiunea de devianță a fost treptat extinsă asupra tuturor abaterilor de la orice norme sociale (juridice, etice, culturale), inclusiv și de la normele de sănătate fizică și psihică [16, p. 22-37].

Sensul cel mai larg al noțiunii de „devianță” este cel de încălcare a normelor de orice

natură; deviantul este cel care rezolvă o situație sau un conflict contrar expectanțelor morale, sociale, culturale, religioase ale comunității sau grupului de care aparține.

Autocontrolul este o condiție a unui psihic integrat, adecvat, orientat spre finalități logice. Autoeducația și autoperfecționarea individului, instruirea și activitatea profesională, comportamentul social sugerează includerea indispensabilă a autocontrolului. Autocontrolul este una dintre caracteristicile esențiale ale conștiinței umane și a conștiinței de sine. Acesta acționează ca o condiție pentru o reflecție mentală adecvată a lumii interioare a omului și a realității obiective din jur [9].

Autocontrolul comportamentului – este realizarea și evaluarea acțiunilor proprii ale subiectului, proceselor mentale și stărilor acestuia [23].

Autocontrolul se prezintă de fiecare dată când „comportamentul unei persoane este mai puțin probabil să se manifeste în ceea ce privește comportamentul său anterior decât o reacție posibilă” [1].

Generalizând abordările teoretice cu referire la autocontrol, ne-am propus o **definiție proprie** a autocontrolului, care ne-a servit drept **vector de lucru** pentru întreg demersul investigațional. Astfel autocontrolul reprezintă capacitatea persoanei de a monitoriza propriile emoții și acțiuni corelându-le cu anumite norme și reguli.

Analiza literaturii de specialitate cu referire la conceptul de stabilitate emoțională ne permite să constatăm că se atestă o anumită ambiguitate a acestui concept. Această ambiguitate constă în faptul că, deși toți cercetătorii, fără excepție, utilizează conceptul de stabilitate emoțională pentru a consemna stabilitatea funcțională a omului în situații emoționale, totuși ei mai includ în definiție și noțiunea de „durabilitate a emoțiilor”. Durabilitatea emoțiilor presupune o constanță în trăirile emoționale ale persoanei, predispoziția sa de a trăi aceleași emoții, pe când stabilitatea emoțională este considerată o stabilitate în activitatea eficientă în condiții de stres. Ea se exprimă în efortul de a atinge scopul preconizat, sau, în consecință, să-și supună obiectivele intermediare. În cercetarea noastră am dat prioritate următoarei definiții a acestui concept: *stabilitatea emoțională este o calitate, care caracterizează personalitatea în procesul realizării unei activități tensionate, iar mecanismele psihologice ale ei interacționează armonios, contribuind la realizarea cu succes a scopului prestabilit.*

Problemele emoționale și dificultățile de autocontrol sunt o problema majoră pentru preadolescenții cu comportament deviant. Nivelul redus de autocontrol este o dificultate tipică pentru preadolescenții cu comportament deviant ce denotă hiperactivism și impulsivitate, fiind factorul determinant al dezadaptării lor sociale [4, 12].

Studiile psihologice au demonstrat că există o serie de caracteristici comune aproape tuturor preadolescenților cu comportament deviant. În special, slaba dezvoltare a autocontrolului, auto-disciplina; rezistență scăzută la toate tipurile de efecte, incapacitatea de a depăși dificultăți; labilitatea emoțională, înclinația de a zădărnici răspunsul la circumstanțele adecvate, incapacitatea de a înregistra randament în situații psihotraumatizante [1].

Mecanismele de producere a instabilității emoționale și autocontrolului scăzut și etiologia comportamentului deviant sunt foarte complexe. Deși instabilitatea emoțională și autocontrolul

scăzut amplifică rata comportamentului deviant și a consecințelor psihologice nefaste, până în prezent lipsesc cercetări edificatoare a problemei combaterii instabilității emoționale și autocontrolului defectuos la persoanele cu comportament deviant. Iar toate acestea determină necesitatea de continuare a cercetărilor asupra acestor fenomene psihologice complexe. În acest sens am identificat **problema de cercetare care** rezidă în soluționarea contradicției dintre necesitatea acută de diminuare a comportamentului deviant la preadolescenți prin dezvoltarea autocontrolului și stabilității emoționale la aceștia și lipsa programelor de intervenție verificate experimental.

Drept **direcții de soluționare** a problemei de cercetare identificate se propun: (a) studierea caracteristicilor autocontrolului și stabilității emoționale la preadolescenții cu comportament deviant; (b) elaborarea, implementarea și validarea experimentală a programului de intervenție psihologică privind dezvoltarea autocontrolului și stabilității emoționale la preadolescenții cu comportament deviant.

În capitolul II **”Studiul experimental al autocontrolului și stabilității emoționale la preadolescenții cu comportament deviant”** sunt descrise scopul, obiectivele și ipotezele cercetării constatative, subiecții experimentali, etapele cercetării de constatare, variabilele dependente și independente, instrumentele de lucru. În capitol sunt analizate rezultatele experimentale cu referire la identificarea nivelului autocontrolului și stabilității emoționale a preadolescenților cu comportament în normă, celor aflați în grupul de risc și a celor cu comportament deviant. De asemenea este realizat studiul comparativ al autocontrolului și stabilității emoționale a subiecților din cele trei loturi experimentale. Sunt evidențiate trăsăturile de personalitate ale preadolescenților cu comportament deviant care corelează cu autocontrolul și stabilitatea emoțională. Este stabilit profilul de personalitate a preadolescenților cu comportament deviant în comparație cu preadolescenții din grupul normă și cei aflați în grupul de risc.

Eșantionul de cercetare a fost constituit din 120 de subiecți, preadolescenți cu vârsta cuprinsă între 12-15 ani. De asemenea la cercetare au participat 30 cadre didactice care au fost intervievate în scopul identificării subiecților din grupul cu comportament normativ și cei din grupul de risc. Întreg eşantionul de cercetare a fost distribuit în trei loturi experimentale: lotul I – *preadolescenți cu comportament normativ* – 48 subiecți cu vârsta 12-15 ani; lotul II - *preadolescenți din grupul de risc* – 49 subiecți cu vârsta 12-15 ani; lotul III – *preadolescenți cu comportament deviant* – 23 subiecți cu vârsta 12-15 ani din penitenciar.

Din ipoteza generală am dedus 3 **ipoteze particulare**.

Ipoteza 1. Ar exista diferențe statistice semnificative între autocontrolul și stabilitatea emoțională a preadolescenților cu comportament deviant, cei cu comportament normativ și cei din grupul de risc.

Tabelul 1. Diferențe statistice (comportament deviant și grupul de risc) (Tehnica Rotter)

	Ig	Ir	In	If	Ip	Ii	Is
Mann-WhitneyU	415,500	399,500	367,000	323,000	422,000	318,000	319,000
p	0,066	0,044	0,016	0,003	0,081	0,002	0,003

Tabelul 2. Diferențe statistice (comportament deviant și comportament normativ) (Tehnica Rotter)

	Ig	Ir	In	If	Ip	Ii	Is
Mann-Whitney U	55,500	30,000	74,000	97,000	136,000	31,500	44,000
p	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001

Prelucrarea statistică a datelor a permis identificarea diferențelor statistic semnificative prezentate în tabelele de mai sus.

Pentru majoritatea subiecților cu comportament deviant este caracteristic locul extern de control, ei având o dorință redusă de a-și asuma responsabilitatea pentru autodezvoltare. Ei au un comportament defensiv orientat spre exterior. Externalul este convins că eșecurile sale sunt rezultatul ghinionului, accidentelor, al influenței negative a altor persoane. Cu toate acestea, trebuie remarcat că în lotul subiecților cu comportament deviant au existat cazuri cu un nivel extrem de scăzut al locului de control extern care a fost însoțit de reacții de victimizare: lipsa de încredere în abilitățile proprii, stima de sine scăzută, eșecul de a finaliza ceea ce a început.

Activitățile de intervenție psihologică la persoanele cu comportament deviant trebuie să implice reorientarea acestora de la controlul extern la cel intern.

Tabelul 3. Valori medii la Chestionarul de diagnosticare a autocontrolului volitiv

	Indicele autocontrolului volitiv	Perseverența	Stăpânirea de sine
Comport. normativ	15,12	12,37	9,77
Grup de risc	11,48	7,87	6,14
Comport. deviant	6,13	4,08	3,43

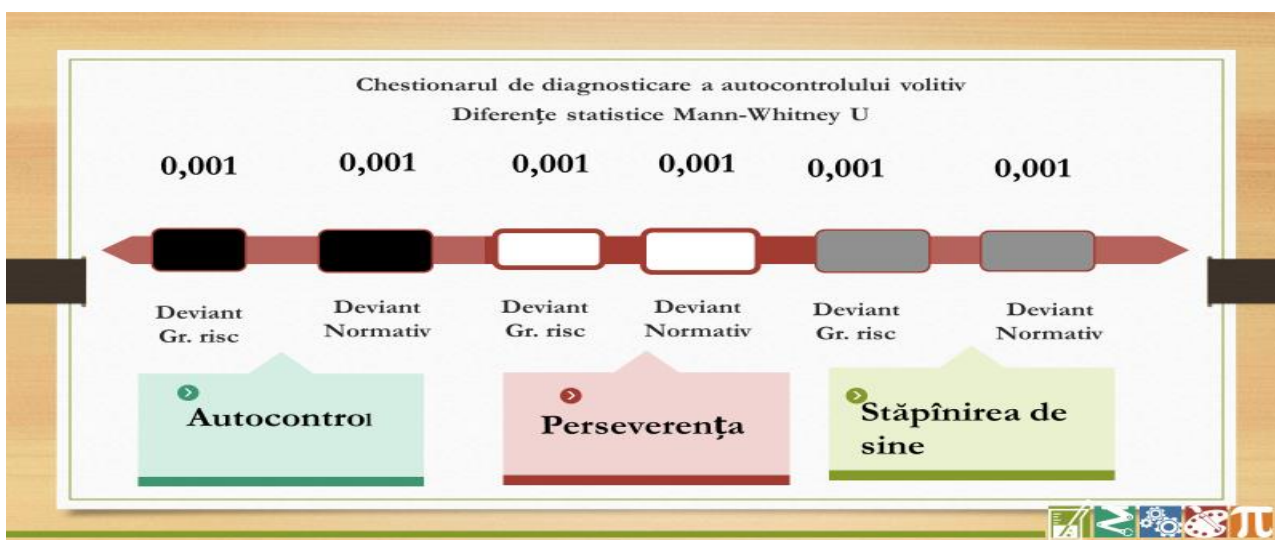

Figura 1. Diferențe statistice la scalele Chestionarului de diagnosticare a autocontrolului volitiv

Între rezultatele subiecților cu comportament deviant și rezultatele subiecților din celelalte două loturi la toate scalele Chestionarului se înregistrează diferențe statistic

semnificative, primii înregistrând cele mai scăzute valori.

Tabelul 4. Valori medii Factorul Q3 Chestionarul 16 PF Cattell (Diferența statistică - U Mann- Whitney: *Comportament deviant și comportament normativ: p – 0,001*)

	<i>Factorul Q3</i>
Comportament normativ	6,97
Grup de risc	3,93
Comportament deviant	3,17

Nivelul scăzut la acest factor obținut de către subiecții cu comportament deviant denotă că aceștia nu sunt ghidați de controlul voluntar, posedă respect diminuat față de exigențele sociale, nu sunt atenți la ceilalți. Se pot simți inadecvat. Îi caracterizează incapacitatea de autocontrol a propriilor emoții și comportament. Posedă comportament dominat de impulsuri, control scăzut al voinței, adaptare deficitară, conștiinciozitate scăzută. Nu prea sensibili, dar impulsivi în comportamentul lor și, prin urmare, predispuși la erori.

Tabelul 5. Valori medii Factorul G (Diferențe -U Mann- Whitney: *Comportament deviant și grup de risc: p – 0,005 Comportament deviant și comportament normativ: p – 0,001*)

	<i>Factorul G</i>
Comportament normativ	6,6
Grup de risc	4,6
Comportament deviant	3,3

Valoarea înregistrată de subiecții cu comportament deviant indică un nivel mai jos de mediu. Aceștia se caracterizează prin tendința spre inconsecvență a scopului, fără constrângere în comportament, ei nu depun eforturi pentru realizarea sarcinilor de grup, îndeplinirea cerințelor sociale și culturale. Aderă în mică măsură la reguli și norme, sunt relaxați, neîngrijiți, neglijenți. Pot fi ușor influențați de emoții, evenimente și împrejurări. Îi caracterizează lipsa de organizare, iresponsabilitatea, impulsivitatea, lipsa de acord cu normele și standardele morale general acceptate, lipsa flexibilității în raport cu normele sociale.

Subiecții cu comportament deviant au obținut valori scăzute și la factorul Q3, și la factorul G. Aceștia abandonează scopul imediat ce apar obstacole interne sau externe. Adesea acționează dezorganizat. Nu pot planifica și distribui rațional timpul lor. Comportamentul este condus în primul rând de dorințele și nevoile personale, momentane și, prin urmare, nu intră întotdeauna în cadrul tradițional. Capacitățile lor nu sunt întotdeauna evaluate critic. Au o atitudine destul de liberă față de standardele morale.

Tabelul 6. Valori medii Factorul C Chestionarul 16 PF Cattell (Diferența -Testul U Mann- Whitney: *Comportament deviant și comportament normativ: p – 0,001*)

	<i>Factorul C</i>
Comportament normativ	7,0
Grup de risc	4,10
Comportament deviant	3,86

Subiecții cu comportament deviant se caracterizează prin tendința spre manifestări nevrotice, emoții secundare, instabilitate emoțională ridicată, toleranța la frustrare foarte slabă, impulsivitate, iritabilitate, voință slabă, excitabilitate emoțională. Evită cerințele sociale. Pot avea simptome nevrotice (fobii, dereglări ale somnului, dereglări psihosomatice).

Tabelul 7. Valori medii Neurotism Chestionarul H. Eysenck
(Diferențe Testul U Mann- Whitney: Comportament deviant și grup de risc: $p = 0,002$
Comportament deviant și comportament normativ: $p = 0,001$)

	Neurotism
Comportament normativ	12,2
Grup de risc	15,6
Comportament deviant	18,7

Preadolescenții cu comportament deviant se caracterizează prin instabilitate emoțională, dificultăți în restabilirea echilibrului psihic, hipersensibilitate emoțională, neurotism, anxietate.

Tabelul 8. Corelația dintre nivelul de comportament, autocontrolul și stabilitatea emoțională

variabile	Q3		Autocontrol		C		Neurotism	
	r	p	r	p	r	p	r	p
comportamentul	-0,494	0,017	-0,433	0,039	-0,472	0,023	-0,521	0,011

Coeficienții de corelație înaltă indică o legătură între tendința de a încălca normele sociale, regulile, standardele de comportament cu autocontrolul și stabilitatea emoțională a subiecților cercetați.

Persoanele cu o tendință mai accentuată spre comportament deviant sunt caracterizate de indicatori mai scăzuți ai stabilității emoționale și a autocontrolului, fapt ce influențează adaptarea socială, duce la simptome nevrotice, iritabilitate, agresivitate.

În acest sens, putem concluziona că un comportament deviant se află într-o interdependență cu stabilitatea emoțională și autocontrolul individului. Astfel, prezența unui nivel ridicat de incoerență cu normele unui grup social, contradicțiile comportamentului cu standardele de comportament general acceptate și nepotrivirea personalității cu standardul societății își găsesc reflectare într-o scădere a nivelului stabilității emoționale și a autocontrolului preadolescentului. Pe de altă parte, un nivel ridicat de instabilitate emoțională și un nivel scăzut al autocontrolului pot servi drept factori care determină tendința spre comportament deviant.

Analiza datelor realizată mai sus ne-a permis să generalizăm aceste rezultate într-un tabel.

Tabelul 9. Caracteristici ale autocontrolului și stabilității emoționale

Subiecți cu comportament deviant	Subiecți din grupul de risc	Subiecți din grupul cu comportament normativ
Autocontrol		
Imaturitate, incapacitatea de reflexie și de autocontrol. Comportament dominat de impulsuri. Spontaneitate și impulsivitate care poate duce la inconsecvență și erori în comportament Control scăzut al voinței, adaptare deficitară, conștiinciozitate scăzută. Spirit necontrolat, dominat de conflicte interne. Incapacitatea de autocontrol a propriilor emoții și comportament. Respect diminuat față de exigențele sociale. Tendința spre inconsecvență a scopului, fără constrângere în comportament. Pot fi ușor influențați de emoții, evenimente și împrejurări. Lipsa de organizare, lipsa de acord cu normele și standardele morale general acceptate, lipsa flexibilității în raport cu normele sociale. Iresponsabilitate, impulsivitate.	Încredere în sine și stăpânire de sine moderate, tendință de interpretare liberă a normelor sociale. Nedisciplinați, conflictuali, cu un nivel mediu al gradului de control și integrare. Nivelul mediu a participării la viața de grup. Nivel mediu al sentimentului de responsabilitate socială.	Control solid al emoțiilor și comportamentului. Își pot controla acțiunile și au o direcție pronunțată social pozitivă. Sunt mobilizați de obstacole în calea atingerii obiectivului, alternativele și ispitele nu le distrag atenția. Voință puternică, perseverență, capacitate de decizie, obiectivism, un nivel înalt de integrare. Stăpâni pe sine. Conștiincioși, aderă conștient la norme și reguli general acceptate, exigent cu sine și cu ceilalți. Sentiment de responsabilitate dezvoltat.
Stabilitate emoțională		
Tendință spre manifestări nevrotice, emoții secundare, instabilitate emoțională ridicată, toleranță la frustrare foarte slabă, impulsivitate, iritabilitate, voință slabă, excitabilitate emoțională. Evită cerințele sociale. Pot avea simptome nevrotice (fobii, dereglări ale somnului, dereglări psihosomatice).	Stabilitate emoțională medie cu tendințe spre instabilitate.	Eu-l puternic inflexibil, stabilitate emoțională ridicată, puternică toleranță la frustrare, activism, maturitate emoțională, stabilitate în interese, capacitate de muncă sporită.

În conformitate cu rezultatele expuse anterior putem conchide că prima ipoteză înaintată în cadrul experimentului de constatare a fost confirmată

Ipoteza 2. Autocontrolul și stabilitatea emoțională a preadolescenților cu comportament deviant ar fi în strânsă legătură cu așa trăsături de personalitate precum: impulsivitatea,

dezorganizarea, tendința spre acțiuni riscante, conformismul/nonconformismul, iritabilitatea, stările depresive, pesimismul, inferioritatea, lipsa de sinceritate și spiritul autocritic, neîncrederea în sine, hiperexcitabilitatea.

Tabelul 10. Corelația dintre scalele de la autocontrol și particularitățile de personalitate ale preadolescenților cu comportament deviant (Chestionarul 16 PF Cattell)

Variabilele	Coeficientul de corelație	Pragul de semnificație
	(r_s)	
Factorul F și Internalitate în sănătate și boală (Is)	-0,503	0,015
Factorul F și Autocontrolul volitiv	-0,472	0,023
Factorul F și Perseverență	-0,498	0,016
Factorul F și Stăpânire de sine	-0,466	0,025
Factorul H și Internalitate în sănătate și boală (Is)	-0,495	0,016
Factorul Q2 și Internalitate în realizări (Ir)	0,433	0,039
Factorul Q4 și Internalitate generală (Ig)	-0,476	0,022
Factorul Q4 și Internalitate în relațiile interpersonale (Ii)	-0,442	0,035

Cu cât tinerii cu comportament deviant sunt mai impulsivi, dezorganizați, fără griji, cu atât ei au un nivel mai scăzut al controlului subiectiv în sănătate și boală, aceștia considerând că rezultatul sănătății și al bolii proprii este întâmplător și speră că însănătoșirea se va realiza în rezultatul acțiunilor întreprinse de cei din jur, de alte persoane, înainte de toate – cea a medicilor. De asemenea, ei au un autocontrol scăzut, un nivel scăzut al perseverenței și stăpânirii de sine, sunt mai instabili din punct de vedere emoțional, vulnerabili, nesiguri, un nivel de reflexivitate scăzut, se caracterizează prin incertitudine, activismul și capacitatea de muncă sunt reduse.

Cu cât persoanele cu comportament deviant sunt mai înclinate spre acțiuni riscante, neglijează detaliile, cu atât au un nivel mai scăzut al controlului subiectiv în sănătate și boală, aceștia considerând că rezultatul sănătății și al bolii proprii este întâmplător și speră că însănătoșirea se va realiza în rezultatul acțiunilor întreprinse de alții, în special de medici.

Cu cât persoanele cu comportament deviant sunt mai conformiste, mai dependente de grupul din care fac parte, cu atât au un nivel mai scăzut al controlului subiectiv în situațiile de succes. Ei atribuie succesele, meritele și bucuriile proprii circumstanțelor, sortii, ajutorului din partea altor persoane.

Cu cât tinerii cu comportament deviant sunt mai iritabili, cu un sentiment de insatisfacție și frustrare intens, hiperexcitabili, resimt acut stările conflictuale interne, cu atât ei au un nivel mai scăzut al controlului subiectiv. Ei nu conștientizează legătura dintre acțiunile proprii și evenimentele importante ce au loc în viața lor, nu se consideră a fi apți să controleze această legătură, consideră că majoritatea evenimentelor și faptelor sunt rezultatul întâmplării sau al acțiunii altor persoane, nu pot singuri să stabilească relații cu alte persoane și sunt orientați de a considera, că relațiile interpersonale proprii se datorează semenilor, altor oameni, împrejurărilor,

norocului, sortii.

Tabelul 11. Corelația dintre autocontrol și particularitățile de personalitate la preadolescenții cu comportament deviant (FPI)

Variabilele	Coeficientul de corelație	Pragul de semnificație
Scala Depresie și Autocontrol volitiv	-0,481	0,020
Scala Depresie și Perseverență	-0,500	0,015
Scala Depresie și Stăpânire de sine	-0,561	0,005
Scala Fire deschisă și Internalitate în nereușite (In)	0,476	0,022
Scala Masculinitate/Feminitate și Internalitate în realizări (Ir)	0,482	0,020

Cu cât preadolescenții cu comportament deviant au o mai mare fluctuanță în dispoziție, prevalând stările depresive, tensionate, pesimiste, cu cât sunt mai nemulțumiți, iritabili, cu complexe de inferioritate, cu atât ei au un nivel mai scăzut al autocontrolului volitiv, al perseverenței și al stăpânirii de sine. Persoanele cu comportament deviant care au tendința de a disimula micile slăbiciuni și defecte, dorința de a produce o impresie bună, lipsa de sinceritate și spirit autocritic, au și un nivel scăzut al controlului subiectiv în relație cu evenimentele și situațiile negative, atribuie responsabilitatea pentru propriile nereușite altor persoane, împrejurărilor, sortii etc. Cu cât persoanele cu comportament deviant au o dispoziție mai echilibrată, manifestă activism în anumite situații, optimism, cu atât aceștia au un nivel mai înalt al controlului subiectiv în situații care presupun succese și realizări. Cu cât acestea au o descurajare ușoară, neîncredere în sine, neplăceri fizice și tulburări psiho-somatice generale, cu atât au un nivel scăzut al autocontrolului în cazul succeselor și realizărilor.

Tabelul 12. Corelația dintre stabilitate emoțională și particularitățile de personalitate la preadolescenții cu comportament deviant

Variabilele	Coeficient de corelație (rs)	Pragul desemnificație
Factorul C și Factorul I	0,737	0,000
Factorul C și Factorul Q2	-0,463	0,026
Scala Neurotism și Factorul Q4	-0,493	0,017

Persoanele cu un Eu puternic, cu stabilitate emoțională înaltă, cu toleranță ridicată la frustrare, mature din punct de vedere emoțional, calme, cu interese stabile, au și un spirit practic, sunt independente, satisfăcute de sine, empaticе, cu o emoționalitate rafinată. Persoanele cu instabilitate emoțională ridicată, cu toleranța la frustrare foarte slabă, cu comportament influențabil sunt impulsive, ușor iritabile, cu inflexibilitate în judecăți, dependente afectiv. Cu cât subiecții cu comportament deviant înregistrează valori mai scăzute la Factorul C ei caracterizându-se prin tendința spre manifestări nevrotice, emoții secundare, instabilitate emoțională ridicată, toleranță la frustrare foarte slabă, impulsivitate, iritabilitate, voință slabă, excitabilitate emoțională cu atât la ei cresc valorile la Factorul Q2, adică ei pot fi mai

neconformiști, cu tendința de a se opune grupului și dorința de a-l domina. Subiecții cu comportament deviant care se caracterizează prin instabilitate emoțională, neurotism, anxietate, au o tensiune ergică ridicată, sunt hiperexcitabili, resimt acut stările conflictuale interne, au un grad ridicat de insatisfacție.

Cele analizate în acest paragraf ne permit să concluzionăm, că ipoteza numărul doi a fost confirmată.

Ipoteza 3. Profilul de personalitate al preadolescenților cu comportament deviant ar prezenta diferențe de cel al preadolescenților din grupul de risc și de cel al preadolescenților din grupul cu comportament normativ.

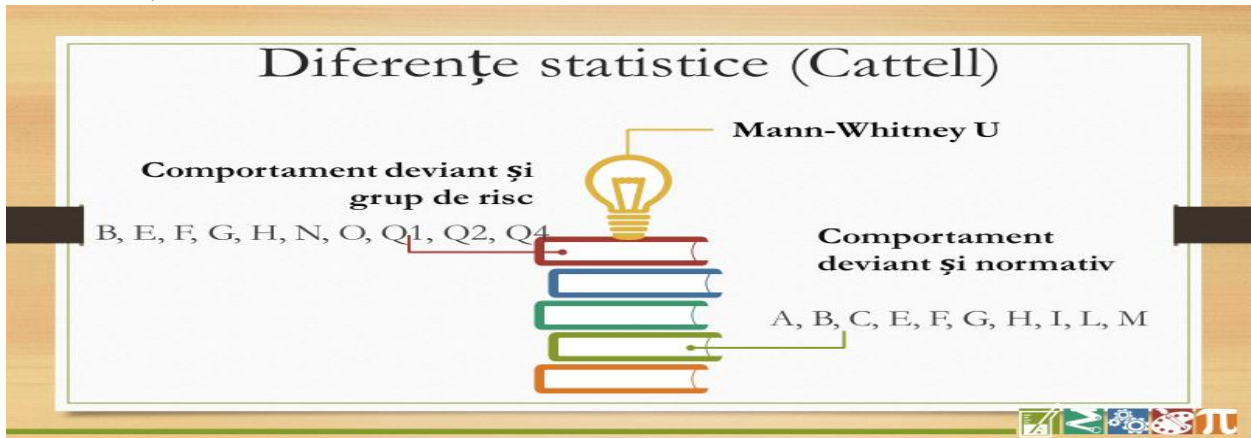

Figura 2. Diferențe statistice la Chestionarul 16 PF Cattell

Am recurs la compararea profilului de personalitate al preadolescenților cu comportament normativ și ale celor cu comportament deviant pentru a identifica caracteristicile personale specifice și pentru a le lua în considerație în activitățile corective și preventive.

Putem concluziona, că preadolescenții cu comportament deviant au dovedit următoarele *caracteristici de personalitate*:

- dificultăți în stabilirea relațiilor interpersonale, tonus afectiv scăzut, disponibilitate socială relativ redusă, înclinații spre atitudini opozante (A);
- instabilitate emoțională, toleranță la frustrare slabă, impulsivitate, iritabilitate, voință slabă, excitabilitate emoțională, dificultăți în exprimarea adecvată a emoțiilor, capacitate redusă de rezolvare a problemelor din viața proprie. Toate acestea influențează negativ asupra adaptării preadolescenților. Riscul de dezadaptare este și mai mare dacă valorile la factorii L (suspiciune), O (anxietate), Q4 (încordare) sunt înalte, iar la factorii H (timiditate) și Q3 (autocontrol scăzut) sunt scăzute (C);
- spirit dominator, exces de afirmare proprie, agresivitate, duritate, înclinații spre nerecunoașterea autorității, tendință spre comportament autoritar, ignorarea normelor sociale (E);
- tendință spre inconsecvență a scopului, fără constrângere în comportament, ei nu depun eforturi pentru realizarea sarcinilor de grup, îndeplinirea cerințelor sociale și culturale. Pot nega normele sociale în propriile lor interese. Ușor abandonează obligațiile. În combinație cu

valorile scăzute la factorul Q3 (autocontrol scăzut) se caracterizează prin lipsa capacității reglatorii a comportamentului (G);

- complexe de inferioritate, slabă capacitate de contact social, incapabili de a anticipa pericolele, dificultăți în luarea de decizii de sine stătător (H);

- neîncredere în oameni, suspiciune, așteaptă să fie trădați, distanțați, cu stres emoțional, cu neîncredere interioară profundă și resentimente față de alți oameni. Motivul pentru toate acestea poate fi o relație proastă în familie (L);

- cu interes scăzut pentru reguli, concentrați pe instanțele interioare, cu comportament libertin (M);

- naivi, lipsiți de exigențe, deseori stângaci în comportament, lipsiți de experiența de a analiza motivele acțiunilor proprii și ale altora (N);

- nivel redus al încrederii în sine, anxietate ridicată, integrare socială dificilă, capacitate redusă de rezolvare a dificultăților vieții, predispunere spre autoreproșuri și subestimare a capacităților proprii, nesiguranță în relațiile sociale (O);

- spirit critic redus, prudență față de ideile noi (Q1);

- conformiști, dependenți de grupul din care fac parte, preferă să acționeze împreună cu ceilalți, pentru că au nevoie de sprijinul, aprobarea și sfaturile semenilor și le este greu să își aleagă propria linie de comportament (Q2);

- spirit necontrolat, dominați de conflicte interne, control scăzut al voinței, adaptare deficitară, conștiinciozitate scăzută, respect diminuat față de exigențele sociale, dificultăți în a-și organiza propriul timp și a stabili ordinea lucrurilor, autocontrol scăzut (Q3);

- încordați, iritabili, cu sentiment de insatisfacție și frustrare, hiperexcitabili, resimt acut stările conflictuale interne, ușor se supără pe alții, percep dureros criticile (Q4).

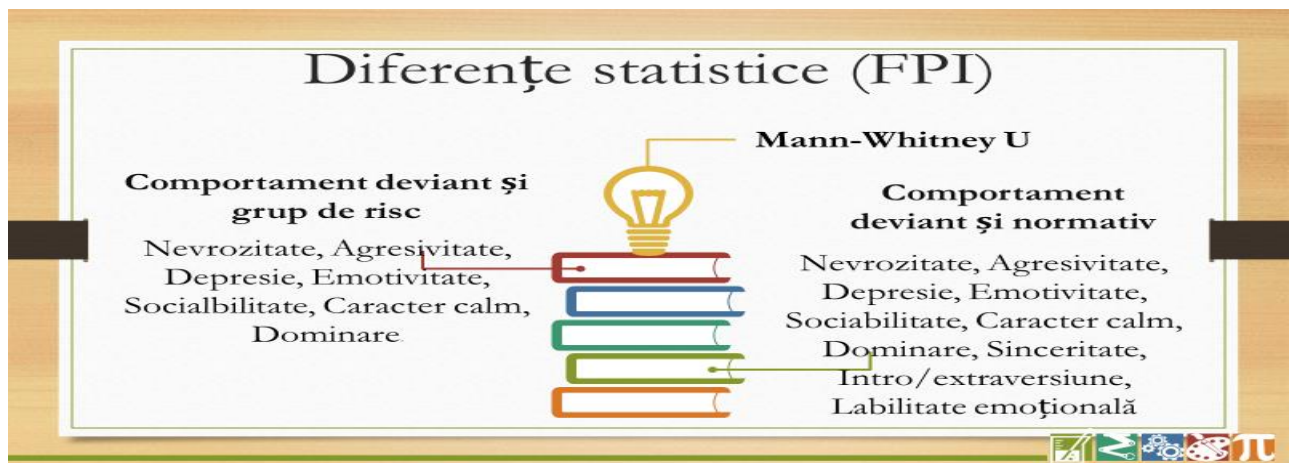

Figura 3. Diferențe statistice la Chestionarul FPI

Preadolescenții cu comportament deviant au următoarele caracteristici ale personalității:

- disconfort psiho-somatic, neliniște, instabilitate, stări de iritație afectivă însoțite de tulburări vegetative și musculare (*Nervozitate*);

- în relațiile cu oamenii fac glume grosolane sau lipsite de sens, nestăpâniți, neliniștiți, manifestă nevoia de schimbări, setea de aventură, tendința spre exaltare (*Agresivitate spontană*);

- fluctuantă mare în dispoziții, prevalând însă stările depresive, tensionați, pesimiști, nemulțumiți, anxioși, cu complexe de inferioritate adânc înrădăcinate (*Depresie*);
- stări de instabilitate emoțională, iritabilitate, tensiune, nerăbdători (*Emotivitate*);
- dorința de contact redusă (*Sociabilitate*);
- iritabili, decepționați, supărăcioși (*Character calm*);
- acte de agresiune reactiv fizice, verbale, tendință spre o gândire autoritar-conformistă (*Dominare*);
- disimularea micilor slăbiciuni și defecte, dorința de a produce o impresie bună, lipsa de sinceritate și spirit autocritic (*Fire deschisă*);
- indispoziție sau dispoziție labilă, iritabilitate, violență, agitație, meditații inutile, sentiment de vinovăție, apatie, dificultăți de contact (*Labilitate emoțională*);
- neîncredere în oameni, descurajare ușoară, neîncredere în sine, neplăceri fizice și tulburări psiho-somatice generale (*Masculinitate – Femininitate*).

Rezultatele analizate mai sus cu referire la particularitățile de personalitate ale preadolescenților cu comportament deviant determină profesioniștii să respecte anumite principii de management al comportamentului preadolescenților, printre care: abordarea dificultăților de comportament să înceapă cu evaluarea mediului în care acestea apar; implicarea preadolescenților în programe individualizate; recunoașterea de către profesioniști a faptului că în activitatea lor cu preadolescenții pot întâmpina dificultăți de relaționare, iar în astfel de situații este necesar să ceară asistență și ajutor din partea altor specialiști, iar asistența să se acorde într-o manieră non-critică.

În capitolul III **”Dezvoltarea autocontrolului și stabilității emoționale la preadolescenții cu comportament deviant”** este descrisă metodologia experimentului formativ, este elucidat scopul propus pentru experimentul formativ, ipoteza de cercetare, sunt evidențiate obiectivele de cercetare pentru experimentul formativ, variabilele de cercetare.

Ipoteza de cercetare pentru experimentul formativ: *Presupunem că implementarea unui program de intervenție psihologică care ar avea drept țel creșterea nivelului de dezvoltare a autocontrolului și stabilității emoționale ar produce ameliorarea comportamentului deviant la preadolescenți.*

Experimentul formativ s-a realizat pe un lot de 22 subiecți cu vârsta cuprinsă între 12 – 15 ani distribuiți în două grupuri: 11 – în grupul experimental (GE), preadolescenți cu comportament deviant care au participat la ședințele formative; 11 – în grupul de control (GC), preadolescenți cu comportament deviant care nu au participat la ședințele formative.

Pentru a asigura omogenitatea celor două grupuri, experimental și de control, am recurs, în scop de selecție, la compararea rezultatelor din experimentul de constatare, atât la autocontrol și stabilitate emoțională cât și la trăsăturile de personalitate. Am utilizat testul neparametric U Mann-Whitney pentru a evalua semnificația statistică a diferențelor dintre scorurile obținute de subiecții din GE și de cei din GC la faza test. Analiza statistică a datelor ne arată că nu există diferențe statistice semnificative între rezultatele la etapa test ale subiecților din Grupul

experimental și cele ale subiecților din Grupul de control. Acest lucru ne dovedește că GE și GC sunt omogene.

Subiecții din grupul experimental au participat la 24 ședințe ale experimentului formativ, cu o frecvență de 2 ori pe săptămână.

Durata unei ședințe de intervenție psihologică a fost de aproximativ 90 minute.

Baza metodologică a programului formativ a constituit o combinație a mai multor abordări: abordare bazată pe activitate, abordare afectivă și abordare psihocorecțională.

Abordarea bazată pe activitate permite preadolescentului să conștientizeze valoarea sănătății proprii și a sănătății celor din jur, să determine un sistem de norme morale, inclusiv modalitățile și metodele de formare a acestora. În cadrul acestei abordări subiecții experimentali au fost solicitați să se autocunoască; să interrelaționeze optim cu colegii; să-și identifice calitățile proprii și să le valorifice; să determine riscurile și oportunitățile preadolescentului; să descrie modalitățile de valorificare a oportunităților și de prevenire a riscurilor; să manifeste respect față de normele grupului din care fac parte; să identifice sursele de ajutor, modalitățile de susținere proprie și a celor din jur în diverse situații de viață; să recunoască faptul că fiecare are puncte forte și puncte slabe ce constituie, de fapt, elementele unicității individului.

Abordarea afectivă are ca scop, în primul rând, formarea capacității de a diferenția sentimentele și emoțiile proprii și ale altora, precum și dezvoltarea abilității unui management eficient al propriilor emoții. În cadrul acestei abordări s-a urmărit și creșterea stimei de sine a preadolescenților; diminuarea anxietății, neliniștii și stărilor emoționale tensionate; dezvoltarea stabilității emoționale și menținerea unui nivel optim al stabilității emoționale prin aprecierea corectă și obiectivă a situațiilor din viața proprie.

Abordarea psihocorecțională a avut ca obiectiv formarea la preadolescenți a capacității de a rezista la efectele factorilor de mediu negativi, inclusiv presiunea socială a grupurilor de referință; identificarea de către aceștia a modalităților în care comportamentul lor afectează sentimentele celorlalți; explorarea procesului schimbării prin analiza propriei experiențe etc.

Pentru realizarea în practică a acestor abordări am utilizat trainingul social – psihologic.

Programul de dezvoltare a autocontrolului și stabilității emoționale la preadolescenții cu comportament deviant a fost constituit din 4 componente principale:

I. Dezvoltarea competențelor de comunicare și interrelaționare.

În cadrul acestor activități s-au realizat următoarele obiective:

- Intercunoașterea participanților și asigurarea coeziunii grupului, atmosferei binevoitoare, de încredere;
- Autocunoașterea și acceptarea necondiționată a propriei persoane și a celorlalți;
- Conștientizarea influenței caracteristicilor vârstei preadolescente asupra comunicării și relațiilor interpersonale;
- Dezvoltarea capacității de comunicare, gestionarea și rezolvarea situațiilor conflictogene.
- Identificarea alternativelor de soluționare a unor situații de stres pentru asigurarea stării de bine.

II. Dezvoltarea sferei emoționale și a stabilității emoționale.

În cadrul acestor activități s-au realizat următoarele obiective:

- Formarea abilităților de conștientizare a propriilor stări emoționale prin decodificarea relației emoții – gânduri – comportamente;
- Formarea deprinderilor de afirmare a propriei identități și de manifestare a independenței în exprimarea gândurilor și a emoțiilor;
- Conștientizarea presiunilor la care sunt supuși în prezent preadolescenții;
- Conștientizarea puterii distructive și constructive a furiei;
- Dezvoltarea stabilității emoționale.

III. Dezvoltarea autocontrolului și locului intern al controlului subiectiv.

În cadrul acestor activități s-au realizat următoarele obiective:

- Conștientizarea resurselor și abilităților personale necesare pentru de a face față situațiilor dificile;
- Prevenirea bullying-ului și crearea unui climat pozitiv;
- Dezvoltarea abilității de rezolvare a problemelor prin utilizarea de metode și tehnici creative;
- Formarea responsabilității;
- Dezvoltarea deprinderilor de autocontrol și autoreglare;
- Dezvoltarea controlului asupra situației.

IV. Dezvoltarea comportamentelor adecvate și acceptate din punct de vedere social.

În cadrul acestor activități s-au realizat următoarele obiective:

- Dezvoltarea abilităților de învățare a limbajului asertiv;
- Dezvoltarea atitudinii față de sine și ceilalți;
- Identificarea de către participanți a obiectivelor, aptitudinilor și ajutorului de care e nevoie pentru a realiza schimbarea, a problemelor și pericolelor care ar putea să apară;
- Integrarea abilităților de interrelaționare în vederea dezvoltării personale.

În vederea verificării eficienței programului formativ am realizat retestarea. La etapa de retest am administrat toate tehnicile utilizate în cadrul experimentului de constatare.

Prezentarea rezultatelor subiecților din Grupul experimental la faza test și la faza retest

Tabelul 13. Semnificația diferenței (Wilcoxon) Chestionarul 16 PF Cattell

	A	C	E	F	G	H	L	M	O	Q3
Z	-2,232	-2,699	-2,546	-2,859	-2,994	-2,836	-2,546	-2,041	-2,527	-2,831
p	0,026	0,007	0,011	0,004	0,003	0,005	0,011	0,041	0,012	0,005

Datele ilustrate mai sus ne permit să constatăm, că subiecții din grupul experimental în urma participării la programul formativ au obținut rezultate semnificativ mai înalte la următorii factori de personalitate: *Factorul A: Schizotimie vs. Ciclotimie, Factorul C: Instabilitate emoțională vs. stabilitate emoțională, Factorul E: Supunere vs. Dominanță, Factorul F: Reținere vs. Expansivitate, Factorul G: Forța eu-lui – supunerea sentimentelor vs. normativarea înaltă a comportamentului, Factorul H: Prudență vs. Îndrăzneală, Factorul L: Sinceritate vs. Gelozie, Factorul M: Conformism vs. Nonconformism, Factorul O: Încredere în sine vs.*

Anxietate, Factorul Q3: Autocontrol înalt vs. autocontrol scăzut.

Toate acestea ne conduc spre *concluzia*, că participarea la programul formativ le-a permis subiecților din Grupul experimental să-și dezvolte capacitățile comunicative, să însușească strategii de colaborare în comunicarea cu alte persoane. Subiecții au devenit mai stabili din punct de vedere emoțional, au învățat cum să-și înțeleagă propriile emoții. A crescut toleranța la frustrare, interesul față de normele morale, au devenit mai exigenți față de sine, mai stăpâniți, mai încrezuți în forțele proprii, dar și în alte persoane, mai ușor adaptabili. Au dezvoltat autocontrolul, au învățat cum să aplice normele în comportamentul propriu, metode de autocontrol și autoreglare a propriilor emoții, a propriului comportament dar și a comunicării.

Tabelul 14. Semnificația diferenței (Wilcoxon) Chestionarul de personalitate FPI

	nevrozitate	agresivitate	emotivitate	sociabilitate	caracter calm	Dominare	Labilitate emoțională
Z	-2,956	-2,558	-2,919	-2,968	-2,966	-3,071	-2,913
p	0,003	0,011	0,004	0,003	0,003	0,002	0,004

Datele cantitative ilustrate mai sus îmbracă următoarea analiză calitativă a acestora.

Diferența statistic semnificativă la scala *Nevrozitate* între rezultatele obținute de către subiecții din grupul experimental la etapa test și cele de la etapa retest denotă reducerea stărilor de neliniște, instabilitate și o rezonanță afectivă scăzută.

Diferența statistic semnificativă la scala *Agresivitate spontană* ne permite să constatăm că activitățile formative au contribuit la micșorarea tendinței spre agresiune spontană, la creșterea nivelului de stăpânire de sine și la consolidarea unui comportament mai stabil.

Micșorarea valorilor la scala *Emotivitate* la pentru etapa retest a subiecților din grupul experimental denotă reducerea stărilor de impulsivitate, dezvoltarea calmului, stăpânirii emoționale și răbdării.

Diferența statistic semnificativă la scala *Sociabilitate* demonstrează că în activitățile de intervenție preadolescenții cu comportament deviant au devenit mai sociabili, activi, au învățat metode adecvate de stabilire a relațiilor de prietenie.

Diferența statistic semnificativă la scala *Caracter calm* denotă că preadolescenții cu comportament deviant în urma participării la programul formativ au devenit mai încrezuți în sine, mai răbdători și optimiști.

Descreșterea valorilor la scala *Dominare* la etapa retest a subiecților din grupul experimental denotă reducerea agresivității fizice și verbale, dezvoltarea tactului în relații și a toleranței.

Diferența statistic semnificativă la scala *Labilitate emoțională* între rezultatele obținute de către subiecții din grupul experimental la etapa test și cele de la etapa retest atestă o dispoziție mai stabilă și mai echilibrată a acestora, o stăpânire de sine mai bună și capacitate de concentrare mai înaltă.

Putem *concluziona* că participarea subiecților experimentali la programul de intervenție a contribuit la scăderea nivelului de iritabilitate, de impulsivitate, neliniște, la dezvoltarea stăpânirii de sine. Preadolescenții au devenit mai sociabili, cu inițiative în relațiile de comunicare. Au devenit mai încrezuți în sine, mai răbdători. S-a ridicat toleranța la frustrare. Dispoziția emoțională a devenit mai stabilă și mai echilibrată. A crescut capacitatea de concentrare.

Analiza statistică a datelor ne arată că la scala *Neurotism* am obținut diferență statistic semnificativă $Z=-2,940$, $p=0,003$. Participarea la programul formativ a influențat creșterea stabilității emoționale, reducerea dificultăților în restabilirea echilibrului psihic, hipersensibilității emoționale, neurotismului, anxietății.

Tabelul 15. Semnificația diferenței (Wilcoxon) Tehnica de diagnosticare a nivelului controlului subiectiv (G. Rotter)

	Ir	In	If	Ii	Is
Z	-2,514	-2,591	-2,521	-2,717	-2,539
p	0,012	0,010	0,012	0,007	0,011

Rezultatele analizate mai sus ne permit să concluzionăm că la subiecții din Grupul experimental a crescut nivelul controlului subiectiv. Aceștia au început să conștientizeze rolul propriei persoane în diferite situații din viață. Au învățat să-și asume responsabilitate de propriile insuccese, să se bucure de succesele pe care le au și să conștientizeze contribuția personală în aceste succese. Au devenit mai responsabili de evenimentele care au loc în familiile lor. A crescut nivelul controlului și în relațiile interpersonale, dar și în sfera de sănătate și boală.

Analiza statistică ne-a permis să evidențiem diferențe semnificative la toate scalele **Chestionarului de diagnosticare a autocontrolului volitiv** (Indicele autocontrolului volitiv, Perseverența, Stăpânirea de sine). În urma participării la activitățile formative la subiecții din Grupul experimental a crescut nivelul autocontrolului volitiv, nivelul perseverenței și nivelul stăpânirii de sine. Aceștia au devenit mai calmi, cu o mai mare încredere în sine, responsabilitate, cu un sentiment mai dezvoltat al datoriei interne. Au învățat să își controleze acțiunile proprii. A scăzut nivelul de spontaneitate și impulsivitate care poate duce la inconsecvență în comportament.

Prezentarea rezultatelor subiecților din Gr. experimental și celor din Gr. de control la faza retest

Tabelul 16. Semnificația diferenței (Mann-Whitney) Chestionarul 16 PF Cattell

	A	C	F	H	M	O	Q3
Mann-Whitney U	19,000	13,500	8,000	14,000	30,500	7,000	15,500
Wilcoxon W	85,000	79,500	74,000	80,000	96,500	73,000	81,500
Z	-2,786	-3,138	-3,528	-3,171	-2,064	-3,573	-3,016
p	0,005	0,002	0,000	0,002	0,039	0,000	0,003

În urma participării la experimentul formativ, subiecții din grupul experimental și-au

dezvoltat capacitățile comunicative, au devenit mai sociabili, și-au dezvoltat un echilibru emoțional mai bun, a crescut toleranța la frustrare, s-a redus instabilitatea emoțională, a crescut încrederea în forțele proprii, siguranța de sine, au dezvoltat un echilibru între spiritul conformist și cel boem, o reactivitate emoțională mai scăzută, a crescut autocontrolul emoțiilor și comportamentului. Toate aceste modificări, însă, nu le-am întâlnit la subiecții din grupul de control la această etapă de retest.

Tabelul 17. Semnificația diferenței (Mann-Whitney) Chestionarul de personalitate FPI

	Nevrozitate	Agresivitate	Emotivitate	Sociabilitate	Caracter calm	Dominare	Labilitate emoțională
Mann-Whitney U	1,500	14,500	14,000	10,500	7,500	21,500	27,000
Wilcoxon W	67,500	80,500	80,000	76,500	73,500	87,500	93,000
Z	-4,017	-3,079	-3,172	-3,330	-3,573	-2,658	-2,265
p	0,000	0,002	0,002	0,001	0,000	0,008	0,024

Datele inserate în tabelul de mai sus ne arată diferențe statistic semnificative la șapte din cele 12 scale ale Chestionarului. După experimentul de formare la subiecții din grupul experimental în comparație cu cei din grupul de control au crescut valorile la scala Sociabilitate și la scala Caracter calm. La scalele: Nevrozitate, Agresivitate, Emotivitate, Dominare și Labilitate emoțională, valorile au scăzut.

La subiecții care au fost incluși în programul de intervenție a crescut nivelul de sociabilitate, încredere în sine, optimism. Totodată, la aceștia s-a redus disconfortul psihoemoțional, impulsivitatea, agresivitatea, au devenit mai toleranți, cu o dispoziție mai stabilă și echilibrată, s-a dezvoltat capacitatea de concentrare.

Analiza statistică a datelor ne arată diferență statistic semnificativă între rezultatele la etapa retest ale subiecților din Grupul experimental și cele ale subiecților din Grupul de control la scala *Neurotism*: $U=21,500$, $p=0,008$. Această diferență ne vorbește despre faptul că datorită participării la programul de intervenție psihologică subiecții din grupul experimental au reușit să diminueze nivelul de neurotism și să crească nivelul stabilității emoționale.

Tabelul 18. Semnificația diferenței (Mann-Whitney), Tehnica de diagnosticare a nivelului controlului subiectiv (G. Rotter)

	Ig	Ir	In	If	Ip	Ii	Is
Mann-Whitney U	15,000	10,500	27,000	18,000	29,500	12,500	4,500
Wilcoxon W	81,000	76,500	93,000	84,000	95,500	78,500	70,500
Z	-3,067	-3,414	-2,263	-2,864	-2,094	-3,228	-3,746
p	0,002	0,001	0,024	0,004	0,036	0,001	0,000

Rezultatele din tabelul de mai sus ne arată diferențe statistic semnificative la toate scalele Tehnicii de diagnosticare a nivelului controlului subiectiv (G. Rotter) între rezultatele de la faza

retest ale subiecților din grupul experimental și a celor din grupul de control. Astfel, participând la experimentul formativ, la subiecții din grupul experimental a crescut nivelul controlului subiectiv, chiar dacă nu au depășit punctajul de 5,5, ceea ce ar însemna modificarea locului controlului din extern în intern.

Analiza statistică ne-a permis să evidențiem faptul, că la toate scalele **Chestionarului de diagnosticare a autocontrolului volitiv** sunt diferențe statistic semnificative. La subiecții din grupul experimental care au participat la programul formativ a crescut încrederea în sine, nivelul de responsabilitate, s-a dezvoltat capacitatea de control a acțiunilor și comportamentul. S-a micșorat nivelul impulsivității și instabilității emoționale. La ei a crescut nivelul autocontrolului volitiv. La toate scalele acestui chestionar subiecții din grupul experimental au trecut în următorul nivel – de la nivel scăzut în faza test, la nivel mediu - în faza retest.

Prezentarea rezultatelor obținute de către subiecții din Grupul de control la faza test și retest

Tabelul 19. Semnificația diferenței (Mann-Whitney) Chestionarul 16 PF Cattell

	A	B	C	E	F	G	H	I	L	M	N	O	Q1	Q2	Q3	Q4
U	37,00	48,50	37,00	60,00	53,50	45,00	59,00	43,50	45,00	46,50	56,00	59,00	49,00	55,0	54,0	57,50
W	103,0	114,5	103,0	126,0	119,5	111,0	125,0	109,5	111,0	112,5	122,0	125,0	115,0	121,0	120,	123,5
Z	-1,596	-,799	-1,590	-,034	-,481	-1,045	-,103	-1,138	-1,060	-,960	-,308	-,103	-,781	-,369	-,440	-,201
p	0,111	0,424	0,112	0,973	0,631	0,296	0,918	0,255	0,289	0,337	0,758	0,918	0,435	0,712	0,660	0,841

Tabelul 20. Semnificația diferenței (Mann-Whitney) Chestionarul FPI

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
U	54,50	58,00	43,50	54,00	56,50	47,50	56,00	55,00	50,50	54,50	49,50	53,50
W	120,50	124,00	109,50	120,00	122,50	113,50	122,00	121,00	116,50	120,50	115,50	119,50
Z	-,417	-,174	-1,156	-,443	-,270	-,891	-,307	-,366	-,692	-,401	-,766	-,468
p	0,676	0,862	0,248	0,657	0,787	0,373	0,759	0,714	0,489	0,689	0,444	0,640

Tabelul 21. Semnificația diferenței (Mann-Whitney) - Chestionarul H. Eysenck, Tehnica de diagnosticare a nivelului controlului subiectiv (G. Rotter), Chestionarul de diagnosticare a autocontrolului volitiv

	Neurotism	Ig	Ir	In	If	Ip	Ii	Is	Indicele autocontr. volitiv	Perseverenta	Stăpânirea de sine
U	60,500	49,000	59,000	37,000	54,000	60,000	43,500	47,500	47,000	49,500	49,500
W	126,500	115,000	125,000	103,000	120,000	126,000	109,500	113,500	86,000	96,500	115,500
Z	,000	-,799	-,102	-1,579	-,457	-,034	-1,154	-,880	-2,683	-2,001	-,751
P	1,000	0,424	0,919	0,114	0,648	0,973	0,248	0,379	0,371	0,453	0,453

Lipsa diferențelor statistic semnificative între rezultatele obținute de către subiecții din Grupul de control care nu au fost incluși în programul formativ ne vorbește despre faptul că

modificările obținute la subiecții din Grupul experimental se datorează, în mare parte, participării la program.

Cele analizate mai sus ne permit să concluzionăm că intervenția psihologică care vizează formarea competențelor sociale și emoționale, și în special, dezvoltarea stabilității emoționale și a autocontrolului, reprezintă o măsură necesară pentru prevenirea comportamentului deviant prin creșterea potențialului de adaptare a preadolescenților la presiunile impuse de contextul social actual.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Scopul principal al cercetării a constat în identificarea particularităților autocontrolului și stabilității emoționale ale preadolescenților cu comportament deviant, stabilirea cauzelor psihologice ce generează lipsa autocontrolului și stabilității emoționale și elaborarea strategiilor și a tehnicilor psihologice prin intermediul cărora poate fi crescut autocontrolul și stabilitatea emoțională și diminuat comportamentului deviant la preadolescenți.

În vederea realizării scopului enunțat au fost efectuate un studiu teoretic și două experimentale. Analiza rezultatelor obținute în aceste studii au condus la următoarele **concluzii**:

1. Argumentul teoretic al studiului se prezintă astfel: *Comportamentul deviant este tendința sau propensiunea individului de a căuta plăcerea imediată, reprezintă un ansamblu de simptome sau forme de manifestare ale lipsei de autocontrol și stabilitate emoțională.* (Capitolul 1, paragraful 1.1)

2. Analiza teoretică a studiilor despre particularitățile preadolescentului ne-a permis să stabilim că factorul comun al tuturor problemelor de comportament al preadolescenților funcționează la nivelul absenței sau deficienței grave a autocontrolului și stabilității emoționale. (Capitolul 1, paragraful 1.4)

3. În rezultatul sintetizării abordărilor teoretice a fost evidențiată legătura dintre autocontrol, stabilitate emoțională și comportamentul preadolescenților: preadolescenții cărora le lipsește autocontrolul și stabilitatea emoțională tind să fie impulsivi, insensibili la sentimentele celorlalți, să fie activi mai mult fizic decât mintal, să-și asume riscuri, să fie mai ușor influențați pe cale nonverbală decât verbală. Toate aceste caracteristici îi predispun pe indivizii cu deficiențe de autocontrol și stabilitate emoțională la implicarea în conduite deviante și delictive. (Capitolul 1, paragraful 1.4)

4. Lipsa sau dezvoltarea defectuoasă a autocontrolului și stabilității emoționale la preadolescenți, odată depistate, pot și trebuie tratate prin programe psihologice specializate, operate în timp optim. Tergiversarea acordării unui ajutor specializat în timp util va atrage după sine consecințe grave în evoluția preadolescentului și-i va prejudicia viața și personalitatea. Cu cât lipsa sau dezvoltarea defectuoasă a autocontrolului și stabilității emoționale sunt mai devreme depistate și mai devreme sunt luate măsurile de luptă cu ele, cu atât mai mare și mai benefic va fi efectul intervenției. (Capitolul 1, paragraful 1.4)

5. A fost elaborată metodologia de diagnosticare a autocontrolului și stabilității emoționale la preadolescenții cu comportament deviant. Au fost atestate diferențe statistic

semnificative între subiecții cu comportament deviant și cei cu comportament non-deviant sub aspectul deteriorării calității autocontrolului și stabilității emoționale: deteriorarea calității autocontrolului și stabilității emoționale este semnificativ mai mare la subiecții cu comportament deviant comparativ cu cei cu comportament în normă. (Capitolul 2, paragraful 2.1)

6. Preadolescenții cu comportament deviant, spre deosebire de cei cu comportament non-deviant, manifestă o pronunțată imaturitate afectivă, stabilitatea și autocontrolul emoțional funcționează la cote minime, posedă o inteligență mai slab dezvoltată, sunt mai puțin siguri de forțele proprii, mai incapabili în stabilirea relațiilor, mai vulnerabili emoțional și mai dependenți de afectiunea și aprobarea celorlalți, au o capacitate de autocontrol al emoțiilor și al comportamentului mai slabă, sunt mai susceptibil de anxietate, mai greu își păstrează calmul și echilibrul. (Capitolul 2, paragraful 2.2)

7. Profilul psihologic al preadolescentului cu comportament deviant, rezultat din analiza trăsăturilor de personalitate ale preadolescenților cu comportament deviant și cei cu comportament non-deviant, cuprinde următoarele caracteristici: dificultăți în stabilirea relațiilor interpersonale, tonus afectiv scăzut, disponibilitate socială relativ redusă, complexe de inferioritate, slabă capacitate de contact social, incapabili de a anticipa pericolele, cu dificultăți în luarea de decizii de sinestătător, pesimism în percepția realității, agresivi, duri, înclinați spre nerecunoașterea autorității, cu tendința spre comportament autoritar, lipsiți de experiența de a analiza motivele acțiunilor proprii și ale altora, suspicioși, distanțați, cu neîncredere interioară profundă și resentimente față de alți oameni; abilități medii de a rezolva sarcini logice elementare, o gândire abstractă de nivel mediu, gândire specifică, rigidă, cu interes scăzut pentru reguli, spirit critic redus, prudenți față de ideile noi; instabilitate emoțională, toleranța la frustrare slabă, impulsivitate, iritabilitate, voință slabă, excitabilitate emoțională, dificultăți în exprimarea adecvată a emoțiilor, capacitate redusă de rezolvare a dificultăților din viața proprie care se manifestă prin evaziune de la realitate și nedorința de a-și asuma responsabilitatea, nivel redus al încrederii în sine, anxietate ridicată, integrare socială dificilă, se simt inconfortabil și nesiguri în societate, sentimente de insatisfacție și frustrare; tendința spre inconsecvență a scopului, lipsa constrângerilor în comportament, nu depun eforturi pentru realizarea sarcinilor de grup și îndeplinirea cerințelor sociale și culturale, neagă normele sociale în propriile lor interese, control scăzut al voinței, adaptare deficitară, conștiinciozitate scăzută, dificultăți în a-și organiza propriul timp și a stabili ordinea lucrurilor, autocontrol scăzut. (Capitolul 2, paragraful 2.2)

8. Rezultatele obținute la experimentul de constatare au servit temei pentru elaborarea unui program de intervenție psihologică centrat pe dezvoltarea prioritară a stabilității și autocontrolului emoțional la preadolescenții cu comportament deviant. Analiza rezultatelor prilejuite de experimentul formativ a arătat că subiecții din GE, spre deosebire de cei din GC, au demonstrat la retest o ameliorare substanțială a stabilității și autocontrolului emoțional, și-au ameliorat considerabil capacitatea de gestionare a emoțiilor, de organizare afectivă, și-au modificat conduitele deconstructive. (Capitolul 3, paragrafele 3.2, 3.3)

9. Au fost identificate diferențe statistic semnificative în conștientizarea propriilor emoții, creșterea nivelului de autocontrol și autoreglare emoțională și comportamentală,

creșterea nivelului de control subiectiv, creșterea responsabilității pentru evenimentele din viața proprie, a stabilității emoționale, în urma analizei comparative a rezultatelor retest între GE și GC, fapt ce contribuie la reducerea dificultăților în restabilirea echilibrului psihic, hipersensibilității emoționale și impulsivității. (Capitolul 3, paragraful 3.3)

Sintetizând rezultatele științifice, vom conchide că scopul și obiectivele de cercetare propuse au fost realizate pe deplin și că drept urmare a fost **soluționată problema științifică importantă** care constă în **identificarea** particularităților stabilității și autocontrolului emoțional la preadolescenții cu comportament deviant, **elaborarea** unui program de intervenție psihologică centrat pe dezvoltarea prioritară a stabilității și autocontrolului emoțional și **având drept efect** diminuarea semnificativă a comportamentului deviant prin strategii de dezvoltare a autocontrolului și stabilității emoționale la subiecții experimentali.

Limite/probleme rămase nerezolvate:

➤ Presupunem că ar putea exista o legătură între remedierea carențelor autocontrolului, stabilității emoționale și recidiva. Participarea preadolescenților cu comportament deviant în programul de intervenție ar contribui la prevenirea recidivei. Însă această legătură nu a fost posibil de analizat, dat fiind faptul că în perioada desfășurării cercetării în penitenciarul pentru minori, aceștia încă își ispășeau pedeapsa prin privațiune de libertate.

➤ În cercetarea de față nu am analizat caracteristicile autocontrolului și stabilității emoționale ale preadolescenților cu comportament deviant în funcție de tipul de infracțiune comisă, deoarece distribuirea acestora în loturi diferite nu a fost posibilă din considerentele numărului mic de subiecți care urmau să constituie aceste loturi. Presupunem, însă, că rezultatele comparative puteau să producă careva variații în conținutul programului formativ.

Sugestii privind potențialele direcții de cercetare legate de tema abordată:

1. Extinderea demersului investigațional în vederea stabilirii legăturii dintre nivelul autocontrolului, stabilității emoționale la preadolescenții cu comportament deviant și recidiva.

2. Extinderea cercetărilor pe criteriul de vârstă, adică pe eșantioane formate din adolescenți și tineri cu comportament deviant în vederea identificării caracteristicilor sferei emoțional – volitive.

3. Realizarea studiilor comparative ale sferei emoțional – volitive la persoanele care au comis diferite tipuri de infracțiuni.

Rezultatele studiului teoretico-experimental întreprins oferă prilejul de a propune o serie de **recomandări de utilizare a rezultatelor obținute:**

1. Programul de remediere a carențelor autocontrolului și stabilității emoționale să fie inclus în procesul de planificare a executării pedepsei deținutului minor, proces care are drept scop dezvoltarea la deținuți a capacității de a conștientiza consecințele propriilor acțiuni, de a-și soluționa propriile probleme, dar și în procesul de pregătire a minorilor deținuți pentru liberare.

2. Programul, atât integru, cât și parțial, poate fi utilizat în lucrul cu preadolescenții care prezintă unele probleme legate de autocontrol și instabilitate emoțională, din grupul de risc și nu doar cu cei cu comportament deviant, mai ales că instituțiile de învățământ se confruntă cu astfel de probleme ce țin de comportamentul deviant și chiar este indicat ca să reprezinte un

instrument de lucru cu acești elevi în instituțiile de învățământ;

3. Programul de intervenție psihologică vizând dezvoltarea autocontrolului și stabilității emoționale la preadolescenții cu comportament deviant să fie preluat și utilizat de către psihologi în scop de a facilita adaptarea și reușita socială a preadolescenților;

4. Unitățile de formare a cadrelor didactice pentru ciclul gimnazial să implementeze rezultatele cercetării, instrumentarul psihodiagnostic și programul de intervenție psihologică de dezvoltare a autocontrolului și stabilității emoționale în procesul real de formare inițială și continuă a acestor specialiști cu scopul de a spori eficiența și calitatea acestui proces.

BIBLIOGRAFIE

1. BANCUI, D., RĂDULESCU, S. M., *Evoluții ale delincvenței juvenile în România: cercetare și prevenire socială*, București: Lumina Lex, 2002. 271 p, ISBN 973-58-8484-4.
2. BAUER, B. *Nu te-ai născut să suferi: cum să depășești frica, neîncrederea și depresia și cum să te iubești pe tine însuși, ca să atingi din nou fericirea, încrederea și pacea interioară*. Tr. de I. Fotescu. București: Didactica Publishing House, 2018. 357 p. ISBN 978-606-683-834-4.
3. BRUSTUR, G. Asumarea riscului și autocontrolul în luarea deciziilor la delincvenții juvenili. În: STĂNIȘOR, E. (coord.), BĂLAN, A., PRIPP, C.: *Universul carceral*. Culegere de studii, București: Oscar Prin, 2004, pp. 486-508. ISBN 973-668-078-9.
4. CALANCEA, A. *Training-ul de dezvoltare a competențelor afective*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012. 272 p. ISBN 978-9975-53-096-5.
5. CERLAT, R. *Particularități psihosociale ale stabilității emoționale a cadrelor didactice din învățământul primar*. tz de doctor în psihologie. Chișinău. 2019. 146 p.
6. DRAGOMIRESCU, V. *Psihosociologia comportamentului deviant*. București: Științifică și Enciclopedică. 1976. 138 p. ISSN 0202-5122.
7. GALLO, L. *Emoțiile negative. Cum să ne eliberăm de frică, anxietate, tristețe, furie, agresivitate, rușine*. Tr. R. Bogdan. București: Niculescu, 2015. 239 p. ISBN 978-973-748-982-1.
8. GÎNGOTA, N., Particularitățile sferei afectiv-volitive a elevilor de vârstă școlară mică educați în diferite situații de dezvoltare. În *Psihologie. Pedagogie Specială. Asistență Socială*. 2005, nr.1. ISSN 1857-0224.
9. LOSÎL, E. *Specificul manifestării și modalități de diminuare ale comportamentului agresiv la preadolescenții contemporani*. tz de doctor în psihologie. Chișinău, 2002. 146 p.
10. MANEA, A. I. *Comportamentul delicvent la adolescent și cauzele acestuia*. În *Revista de Dezvoltare Personală Unificatoare*. București: Universității. 2012. ISSN 2065-1635.
11. MERTON, R. K. *Social Theory and Social Structure*. New York: Free Press, 1968 ISBN 978-002-9211-30-4.
12. MISCHEL, W., CANTOR, N., & FELDMAN, S. Principles of self-regulation: The nature of willpower and self-control. În *Social psychology: Handbook of basic principles* / E. T. Higgins, & A.W. Kruglanski (Eds.). 1996. p. 329—360. ISBN 978-1462543984.
13. MOLDOVANU, I., COADĂ, C., PLATON, D., ș.a. *Deprinderi de viață*. cl.8-9. Chișinău: ARC, 2005. ISBN 9975-61-382-9.

14. PAȘCA, M. D. *Infractorul minor și reintegrarea sa în comunitate*. Tîrgu-Mureș: Ardealul, 207 p. ISBN 973 - 7937 - 19 - 8.
15. PERJAN, C. *Psihogeneza afectivității la diferite vârste*, în Prolegomene din istoria psihologiei în Republica Moldova, Iași: Pan Europe, 2018. ISBN 978-973-8483-84-2.
16. PULKKINEN, L. Self control and continuity from childhood to adolescence. In L. Pulkkinen *Life-span development and behavior*. Orlando: Academic Press, 1982. Vol. 4. pp. 63-105. ISSN 0161-9454.
17. RACU, Ig. *Psihologia conștiinței de sine (studiu teoretico-experimental)*. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2005. 233 p. ISBN 9975-921-81-7.
18. RACU, Iu. *Anxietatea la preadolescenții contemporani și modalități de diminuare*. tz de doctor în psihologie. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2011. 160 p.
19. RĂDULESCU, S. M. *Devianța comportamentală și boala psihică: sociologie și psihiatrie*, București: Ed. Academiei Republicii Socialiste Române, 1989. ISBN 973-27-0125-0.
20. RÂȘCANU, R. *Psihologia comportamentului deviant*. București: Universității București, 1994, 144 p. ISBN 973-9160-18-2.
21. ROY, M. *Echilibru emoțional*. București: Curtea Veche, 2013. 406 p. ISBN 978- 606-588-516-5.
22. SCHIOPU, U., VERZA, E. *Psihologia Vârstelor. Ciclurile Vieții*. ediția III., București: Didactica și Pedagogică, 1997. ISBN 973-30-5798-3.
23. SELLIN, T., *Understanding deviance. A guide to the sociology of Crime and Rule-breaking*, Oxford: University Press. 2007, 357 p. ISBN 978-0-19-927828-2.
24. STRACHINARU, I. *Devierile de conduită la copii: Studiu psiho-pedagogic*. București: Didactică și Pedagogică, 1969. 321 p.
25. ȘTEFANEȚ, D. *Impactul intervenției psihologice în depășirea dificultăților de relaționare interpersonală la preadolescenți*. tz de doctor în psihol. Specialitatea 19.00.07 – Psihologie pedagogică, psihologia dezvoltării, psihologia personalității / conducător șt.: Petru Jelescu; Univ. Ped. de Stat “Ion Creangă”. Chișinău, 2012. 224 p.
26. ȘTEFANEȚ, D., JELESCU, P. *Preadolescenții: Program psihologic de depășire a dificultăților de relaționare interpersonală*. Chișinău: Tipografia „Totex-lux”, 2014. 210 p. ISBN 978-9975-4458-8-7.
27. VÎNTU, C. *Măsuri de prevenție și recuperare a devianței comportamentale la adolescenți*. tz de doctor în psihologie. Chișinău, 2007, 146 p.
28. VÎRLAN, M. *Problema comportamentului deviant la preadolescenții contemporani*. tz. de dr. în psihologie. Chișinău, 2003. 154 p.
29. VRAȘTI, Radu. *Ajută-te singur în caz de anxietate socială (timiditate, jenă, rușine)*. București: ALL. 2015. 328 p. ISBN 978-606-587-329-2.
30. АБОЛИН, Л. М. *Эмоциональная устойчивость в напряженной деятельности, ее психологические механизмы и пути повышения*. 19. 00. 01 — Общая психология Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора психологических наук МОСКВА, 1989.

31. БОЖОВИЧ. Л. И. *Личность и ее формирование в детском возрасте*. СПб.: Питер, 2008. 400 с.: ил. (Серия «Мастера психологии»). ISBN 978-5-91180-846-4.
32. ВЫГОТСКИЙ, Л.С. *Психология развития ребенка*. М.: Эксмо, 2005. 512с. ISBN 5-699-13728-9.
33. ГИЛИНСКИЙ, Я. *Социология девиантного поведения*. учебное пособие. СПб.: Питер, 1993. 134с. ISBN 5-94201-320-9.
34. ЗИЛЬБЕРМАН, П. Б. *Эмоциональная устойчивость оператора*: Автореферат дис. на соискание ученой степени кандидата психологических наук. (21.960) / АПН СССР. Науч. исслед. ин-т общей и пед. психологии. Москва : [б. и.], 1970.
35. ЗМАНОВСКАЯ, Е. В. *Девиантология: Психология отклоняющегося поведения*: Учебное пособие для студентов ВУЗов. 2 изд, исправл. М.: Академия, 2004. 288 с. ISBN 5-7695-1782-4.
36. ИВАНОВА, И. Н., КОЗЛОВА, М. А. Особенности саморегуляции подростков с девиантным поведением. *Тюменский медицинский журнал*. 2010. №1. ISSN: 2307-4698.
37. КОНДРАШЕНКО, В. Т. *Девиантное поведение у подростков*. Издательство: Беларусь. 1988. 208 с. ISBN 5-338-00112-8
38. ЛЕСГАФТ, П. Ф. *Семейное воспитание ребенка и его значение: научно-популярное издание*. Москва: Директ-Медиа, 2014, 169 стр. ISBN 978-5-4475-1860-8.
39. МАРИЩУК, В. Л., ЕВДОКИМОВ, В. И. *Поведение и саморегуляция человека в условиях стресса*, М: Сентябрь, 2001, 259 с. ISBN 978-5-94234-007-0.
40. МИЛЬМАН, В. Э. Стресс и личностные факторы регуляции деятельности. В *Стресс и тревога в спорте*: сб.науч.ст. сост. Ю. Л. Ханин. М.: Физкультура и спорт, 1983. 288 с.
41. ПЕЧЕНЕВСКАЯ, Е. И. Формирование эмоциональной устойчивости подростков. *Научно-методический электронный журнал «Концепт»*. 2015. № S8. С. 21–25. ISSN 2304-120X.
42. ПРИХОЖАН. А. М. *Тревожность у детей и подростков: психологическая природа и возрастная динамика*. М.: Московский психолого-социальный институт; Воронеж: Издательство НПО «МПСИ МОДЭК», 2000. 304 с. (Серия «Библиотека педагога-практика»). ISBN 5-89502-089-5.
43. РУВИНСКИЙ, Л. И. *Самоконтроль как средство самовоспитания*. М.: Просвещение. 2000. 238 с. ISBN 5-89349-100-9.
44. СИМОНОВ, П. В. *Эмоциональный мозг*. М.: Наука, 1981. 216 с. ББК 28.9 С37.

LISTA PUBLICAȚIILOR

45. DIȚA, M., Consumul de droguri în rândul adolescenților - o formă a devianței comportamentale. În *Dimensiuni psihosociale și legale ale devianței comportamentale*. Ch.: Tipografia UPS "Ion Creangă", 2014, p. 474-482. ISBN 978-9975-46-215-0.
46. DIȚA, M., Strategii și metode de lucru ale asistentului social cu exdeținuții în vederea restabilirii legăturii cu familia. În *Materialele Conferinței științifice internaționale Perspectivele*

integrării în spațiul European al cercetării și educației. Cahul: US Cahul, 2015. (Tipogr. "Centrografic")., p. 192-196. ISBN 978-9975-914-98.

47. **DIȚA, M.** Cauzele instabilității emoționale la preadolescenții cu comportament deviant. În *Materialele Conferinței științifice naționale Probleme ale științelor socioumane și modernizării învățământului*. Ch.:Tipografia UPS "Ion Creangă", 2016, p.178-185.ISBN 978-9975-46-293-8.

48. **DIȚA, M.**, Dimensiunile mediului familial și rolul acestuia asupra conduitelor juvenile , În *Vector European, revistă științifico-practică*, 1/2018,USEM, p. 125-128, ISSN 2345-1106.

49. **DIȚA, M.**, ALEXANDROV, I.U. Intervenții psiho-socio-educative în lucrul cu preadolescenții cu comportament deviant, În *Vector European, revistă științifico-practică*. 1/2020, USEM, p. 117 -122, ISSN 2345-1106.

50. **DIȚA, M.**, VÎRLAN, M. Rolul echipei multidisciplinare în profilaxia comportamentului deviant. În *Materialele Conferinței științifice naționale Probleme ale științelor socioumane și modernizării învățământului*. Ch.: Tipografia UPS "Ion Creangă", 2014, p. 442-449. ISBN 978-9975-46-198-6.

51. **DIȚA, M.**, VÎRLAN, M. Autocontrolul, stabilitatea emoțională și comportamentul la preadolescenți. În *Psihologie. Pedagogie specială. Asistență socială*. 2014. nr. 1. (34). p.1 - 7 ISSN 1857-0224.

52. **DIȚA, M.**, VÎRLAN, M., Particularitățile sferei emoțional-volitive la preadolescenții cu comportament deviant. În *Materialele Conferinței științifice internaționale Preocupări contemporane ale științelor socio-umane în contextul transformării de mentalități*. Resp. ed. A. GALBEN. Chișinău: "Biotehdesign", 2017. p. 19-24. ISBN 978-9975-108-27-0.

53. **DIȚA, M.**, VÎRLAN, M., Problematika psihosocială a mediului penitenciar și efectele psihosociale ale privării de libertate, În *Vector European, revistă științifico-practică*. 3/2019,USEM, p. 130-134, ISSN 2345-1106.

54. VÎRLAN, M., **DIȚA, M.** Definirea comportamentului deviant în literatura de specialitate. În *Materialele Conferinței științifice naționale Probleme actuale ale științelor umaniste*. *Analele științifice ale doctoranzilor*. Chișinău, 2011. p. 227-236. ISBN 978-9997-46-097-2.

55. VÎRLAN, M., **DIȚA, M.**, Metode și tehnici de comunicare a asistentului social cu delicvenții minori. În *Probleme ale științelor socio-umane și modernizării învățământului*. Ch.: Tipografia UPS "Ion Creangă", 2012, p. 179-185, ISBN 978-9975-46-122-1.

56. VÎRLAN, M., **DIȚA, M.**, FRUNZE, O., PLĂMĂDEALĂ, V., FOCȘA, T. Program de intervenție în lucrul cu persoanele fără adăpost. În *Programe de intervenție psihosocială privind comportamentul deviant*. Chișinău: UPS "Ion Creangă", 2013. p.30-35.ISBN 978-9975-461-52-5.

57. VÎRLAN, M., **DIȚA, M.**, Impactul detenției asupra dezvoltării personalității minorului delincent. În *Materialele Conferinței științifice internaționale Structura și dinamica personalității umane în epoca globalizării: perspective psiho-socio-pedagogice*. Resp. ed. S. BRICEAG. Bălți: Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2017. p. 150 – 154. ISBN 978-9975-50-205-4.

58. VÎRLAN, M., **DIȚA, M.**, Psihosociologia devianței: curs universitar. Chișinău: Tipogr. UPS "Ion Creangă", 2018. 102 p. ISBN 9787-9975-46-384-5.

59. VÎRLAN, M., **DIȚA, M.**, Diminuarea abandonului școlar prin activități psiho-socio-educative. *Psihologie. Pedagogie specială. Asistență Socială*. 2018, nr. 1(50), pp. 43-55. ISSN 1857-0224.
60. VÎRLAN, M., **DIȚA, M.** Rolul asistentului social în procesul de reintegrare socială a persoanelor deținute, În: *Probleme ale științelor socioumane și modernizării învățământului*. Materialele Conferinței de totalizare a muncii științifice și științifico – didactice a corpului profesoral – didactic pentru anul 2018, Chișinău: UPS ”Ion Creangă”, 2019. ISBN 978-997-5337-01-4.
61. VÎRLAN, M. **DIȚA, M.**, Particularitățile psihologice și comportamentale ale copiilor străzii. În: *Vector European, revistă științifico-practică*. 2019, Nr. 1, p.113-119. ISSN 2345-1106.

ADNOTARE

Dița Maria, Autocontrolul și stabilitatea emoțională la preadolescenții cu comportament deviant, teză de doctor în psihologie, Chișinău, 2021

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 199 de titluri, 7 anexe, 144 de pagini de text de bază, 54 de figuri și 51 tabele. Rezultatele obținute sunt publicate în 17 de lucrări științifice.

Cuvinte cheie: comportament deviant, comportament normativ, autocontrol, locul controlului subiectiv, stabilitate emoțională, instabilitate emoțională, control emoțional, profil emoțional, internalitate, vârsta preadolescență.

Scopul lucrării: identificarea particularităților autocontrolului și stabilității emoționale ale preadolescenților cu comportament deviant și determinarea condițiilor psihologice de diminuare a comportamentului deviant la preadolescenți prin sporirea nivelului de autocontrol și stabilitate emoțională la aceștia.

Obiectivele cercetării: analiza abordărilor teoretice ale stabilității emoționale și autocontrolului la preadolescenții cu comportament deviant; elaborarea metodologiei de diagnosticare și identificare a stabilității emoționale și autocontrolului la preadolescenții cu comportament deviant; identificarea carențelor în dezvoltarea stabilității emoționale și autocontrolului, fapt ce generează comportament deviant; identificarea relației de asociere între autocontrolul și stabilitatea emoțională și trăsăturile de personalitate ale preadolescenților devianți; evidențierea trăsăturilor de personalitate ale preadolescenților cu comportament deviant; elaborarea unui program de remediere a carențelor stabilității emoționale și autocontrolului responsabile de comportamentul preadolescentului și realizarea lui în cadrul unei intervenții psihologice speciale cu preadolescenții cu comportament deviant.

Noutatea și originalitatea științifică: au fost relevate și descrise particularitățile autocontrolului și stabilității emoționale la preadolescenții cu comportament deviant și au fost stabilite condițiile de ordin psihologic care fac posibilă dezvoltarea stabilității și autocontrolului emoțional și diminuarea comportamentului deviant la preadolescenți.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante rezidă în: *identificarea* particularităților stabilității și autocontrolului emoțional la preadolescenții cu comportament deviant și *elaborarea* unui program de intervenție psihologică centrat pe dezvoltarea prioritară a stabilității și autocontrolului emoțional, *ceea ce a contribuit la* diminuarea semnificativă a comportamentului deviant *prin implementarea* strategiilor de dezvoltare a autocontrolului și stabilității emoționale la subiecții experimentali.

Semnificația teoretică: au fost obținute cunoștințe științifice despre natura psihologică a comportamentului deviant și caracteristicile lui esențiale; despre stabilitatea emoțională și controlul emoțional al preadolescentului; despre profilul emoțional al preadolescentului cu comportament deviant; despre strategiile de dezvoltare a stabilității și autocontrolului emoțional, orientate spre identificarea și lichidarea cauzelor psihologice ce generează comportamentului deviant.

Valoarea aplicativă: elaborarea, implementarea și validarea unui program de intervenție psihologică orientat spre dezvoltarea stabilității și autocontrolului emoțional, variabile responsabile de comportamentul preadolescenților, care poate fi utilizat, în procesul educativ, cu efect benefic asupra calității comportamentului preadolescentului; propunerea unui set de recomandări practice privind eficientizarea activităților de asistență psihologică a preadolescenților cu nivel scăzut al stabilității emoționale și controlului emoțional; elaborarea și punerea în uz practic a metodologiei de diagnosticare, măsurare și evaluare a stabilității emoționale și controlului emoțional.

Implementarea rezultatelor științifice obținute: aspectele cele mai importante ale cercetării au fost discutate, analizate și implementate: în cadrul activităților științifice organizate în instituțiile superioare de învățământ din Republica Moldova; în procesul didactic de pregătire a specialiștilor în domeniul psihologiei, asistenței sociale din cadrul UPS "I. Creangă" și USEM la disciplinele "Psihosociologia devianței", "Psihosociologia comportamentului deviant și strategii de susținere a tineretului", "Asistența socială a elevului greu educabil", "Asistența socială în sistemul de probațiune", "Psihologia socială"; în cadrul proiectelor de cercetări științifice aplicative, finanțate de la bugetul de stat etc.

АННОТАЦИЯ

Дица Мария, Самоконтроль и эмоциональная устойчивость у подростков с девиантным поведением, диссертация на соискание ученой степени доктора психологии, Кишинев, 2021

Структура диссертации: диссертация состоит из аннотации (на 3-х языках), введения, 3-х глав, общих выводов и рекомендаций, библиографии, включающей 199 источника, 7-ми приложений, 164 страниц основного текста, 54 таблиц и 51 рисунка. Полученные результаты опубликованы в 17 научных работах.

Ключевые слова: девиантное поведение, нормативное поведение, самоконтроль, локус контроля, эмоциональная стабильность, эмоциональная нестабильность, эмоциональный контроль, эмоциональный профиль, интернальность, подростковый возраст.

Цель исследования: выявление особенностей самоконтроля и эмоциональной устойчивости у подростков с девиантным поведением и определение психологических условий для снижения девиантного поведения у подростков за счет повышения у них уровня самоконтроля и эмоциональной устойчивости.

Задачи исследования: анализ теоретических подходов к исследованию эмоциональной устойчивости и самоконтроля у подростков с девиантным поведением; разработка методологии диагностики эмоциональной устойчивости и самоконтроля у подростков с девиантным поведением; выявление недостатков в развитии эмоциональной устойчивости и самоконтроля, порождающих девиантное поведение; выявление взаимосвязи между самоконтролем и эмоциональной устойчивостью и личностными качествами у девиантных подростков; выделение черт личности подростков с девиантным поведением; разработка программы по устранению недостатков эмоциональной устойчивости и самоконтроля, ответственных за поведение ребенка, и ее реализация в рамках специального психологического вмешательства с участием подростков с девиантным поведением.

Научная новизна и оригинальность: были выявлены и описаны особенности самоконтроля и эмоциональной устойчивости у подростков с девиантным поведением, а также определены психологические условия, позволяющие развивать эмоциональную устойчивость и самоконтроль и снижать девиантное поведение у подростков.

Результаты исследования, способствующие решению важной научной проблемы: выявление особенностей эмоциональной устойчивости и самоконтроля у подростков с девиантным поведением; разработка программы психологического вмешательства, которая посредством применения стратегии развития эмоциональной устойчивости и самоконтроля привела к значительному снижению девиантного поведения испытуемых-подростков.

Теоретическая значимость: были получены научные знания о психологической природе и основных характеристиках девиантного поведения; об эмоциональной устойчивости и самоконтроле подростков; об эмоциональном профиле личности подростка с девиантным поведением; о стратегиях развития эмоциональной устойчивости и самоконтроля, ориентированных на выявление и устранение психологических причин, порождающих девиантное поведение.

Практическая значимость диссертации состоит в разработке, реализации и валидации программы психологического вмешательства, ориентированной на развитие эмоциональной устойчивости и самоконтроля – переменных, ответственных за поведение подростков, которая может быть использована в образовательном процессе и благотворно повлиять на качество поведения подростков; также предложены методология диагностики, измерения и оценки эмоциональной устойчивости и самоконтроля подростков и комплекс практических рекомендаций для организации эффективной психологической помощи подросткам с низким уровнем эмоциональной устойчивости и самоконтроля.

Применение полученных научных результатов. Основные положения и результаты проведенного исследования предлагались для обсуждения и анализа на заседаниях кафедры Социальной работы КГПУ им. И. Крянгэ, в рамках национальных и международных научных мероприятий; были реализованы в научно-практических проектах, финансируемых из государственного бюджета, а также в процессе подготовки специалистов в области психологии, социальной помощи в КГПУ им. И. Крянгэ и Европейском Университете Молдовы по дисциплинам «Психология девиантности», «Социальная психология» и др.

ANNOTATION

Dița Maria, Self-control and emotional stability of preadolescents with deviant behavior, PhD thesis in psychology, Chisinau, 2021

Thesis structure: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 199 titles, 7 annexes, 144 pages of basic text, 54 figures and 51 tables. The results are published in 17 scientific papers.

Keywords: deviant behavior, normative behavior, self-control, place of subjective control, emotional stability, emotional instability, emotional control, emotional profile, internality, preadolescent age.

The aim of the thesis: identifying the peculiarities of self-control and emotional stability of preadolescents with deviant behavior and determining the psychological conditions to reduce deviant behavior in preadolescents by increasing the level of self-control and emotional stability in them.

The objectives of the thesis: analysis of theoretical approaches of emotional stability and self-control in preadolescents with deviant behavior; elaboration of the methodology for diagnosing and identifying the emotional stability and self-control of preadolescents with deviant behavior; identifying deficiencies in the development of emotional stability and self-control, which generates deviant behavior; identifying the association between self-control and emotional stability and personality traits of deviant preadolescents; highlighting the personality traits of preadolescents with deviant behavior; elaboration of a program to remedy the deficiencies of emotional stability and self-control responsible for the behavior of preadolescents and its implementation in a special psychological intervention with preadolescents with deviant behavior.

Scientific novelty and originality: were revealed and described the particularities of self-control and emotional stability in preadolescents with deviant behavior and established the psychological conditions that make it possible to develop emotional stability and self-control and decrease deviant behavior in preadolescents.

The results that contribute to solving an important scientific problem lie in: *identifying* the particularities of emotional stability and self-control in preadolescents with deviant behavior and *developing* a psychological intervention program focused on the priority development of emotional stability and self-control, *which contributed* to significant diminution of deviant behavior by *implementing* strategies to develop self-control and emotional stability in experimental subjects.

Theoretical significance: scientific knowledge was obtained about the psychological nature of deviant behavior and its essential characteristics; about the emotional stability and emotional control of the preadolescent; about the emotional profile of the preadolescent with deviant behavior; about strategies for developing emotional stability and self-control, aimed at identifying and eliminating the psychological causes that generate deviant behavior. **Applicative value:** elaboration, implementation and validation of a psychological intervention program aimed at developing emotional stability and self-control, variables responsible for preadolescent behavior, which can be used in the educational process, with beneficial effect on the quality of preadolescent behavior; proposing a set of practical recommendations on improving the psychological assistance activities of preadolescents with low levels of emotional stability and emotional control; elaboration and practical use of the methodology for diagnosing, measuring and assessment emotional stability and emotional control.

Implementation of the obtained scientific results: the most important aspects of the research were discussed, analyzed and implemented: within the scientific activities organized in higher education institutions in Republic of Moldova; in the didactic process of training specialists in the field of psychology and, social assistance within State Pedagogical University “I. Creangă ”and University of European Studies of Moldova to the disciplines “ Psychosociology of deviance ”, “ Psychosociology of deviant behavior and strategies to support youth ”, “ Social assistance of the hard-to-learn student ”, “ Social assistance in the probation system ”, “ Social psychology ”; within the applied scientific research projects, financed from the state budget etc.

DIȚA MARIA

**AUTOCONTROLUL ȘI STABILITATEA EMOȚIONALĂ
LA PREADOLESCENȚII CU COMPORTAMENT DEVIANT**

**SPECIALITATEA 511.02 - PSIHOLOGIA DEZVOLTĂRII ȘI PSIHOLOGIA
EDUCAȚIONALĂ**

Rezumatul tezei de doctor în psihologie

Aprobat spre tipar: 08.11.2021

Formatul hârtiei 60 x 84

Hârtie offset. Tipar offset.

Tiraj 50 ex.

Coli de tipar: 2,0

Comanda nr. 48

**Centrul Editorial – Poligrafic al Universității Pedagogice de Stat ”Ion Creangă”
Strada Ion Creangă 1**